

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Vsebina: Razporoka. (Dr. Aleš Ušeničnik.) — Nekaj kritičnih misli o vzgoji naše ženske inteligence. (Dr. Angela Piskernik.) — John Ruskin o ženi. (Aforizmi.) — Visoka pesem. (Silvin Sardenko.) — Kmetijsko-gospodinske šole. (Ing. A. Vedernjak.) — Družina. (France Bevk.) — Mladenki. (M. J. Gorenjka.) — Za dr. Krekom! — Naš jug. (France Bevk.) — Zapiski.

Izhaja 15. dan vsakega meseca. — Naročnina 12.— K letno. — Posamezna številka stane 1'20 K. — Odgovorna urednica: Ivanka Klemenčič. — Rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo, naročnina na upravništvo:

„SLOVENKA“
Ljubljana
Južoslav. tiskarna.

Letnik I. — Zvezek 2.

Za 1. številko „Slovenke“ nam je došlo mnogo reklamacij, dasi-ravno so bile odposlane. Vzrok je ta, ker naše pošte še vedno ne delujejo tako, kot bi bilo želeli. Sedaj nam je prva številka pošla, in novim naročnicam žal ne bomo mogli več postreči s 1. številko. Vendar to ne bo celote kazilo, ker 1. številka nima z drugo nobene zveze. Naročnina znaša zato do konca leta samo še 11 kron, katera naj se pošilja po poštnih nakaznicah, ker nam čekovnih položnic poštno ravnateljstvo še ni dostavilo. — Če številke ne dobiš, ti ni treba pisati dopisnice, temveč vzemi kos papirja, velikega približno kot dopis-nica in napiši nanj takole:

Reklamacija!

2. številke „Slovenke“ nisem prejela. — Naročnica: I. I. (natančen naslov in pošta).

Uprava

„Slovenke“

Ljubljana,

Jugoslovanska tiskarna.

Nato vrzi reklamacijo **brez znamke** v poštni nabiralnik.

Uprava „Slovenke“.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

LETO I. V LJUBLJANI, DNE 15. FEBRUARJA 1919. ŠTEV. 2.

Razporoka.

Dr. Aleš Ušeničnik.

V Nemški Avstriji močno delajo na razporoko. Združili so se svobodomiselci, nemški liberalci in socialni demokratje. Le s težavo se krščanski socialci še upirajo. Tudi v Jugoslaviji je »Hrvatska Njiva« že sprožila to zahtevo. Z državno postavo naj bi se omogočila popolna zakonska ločitev, tako da bi se žena lahko z drugim možila in mož z drugo ženil.

Za svobodomiselce je razporoka le en del celotnega programa. Njih program je — razkristjanjenje vsega življenja. Zato križ in verouk iz šol; zato prisega iz sodišč; zato varstvo Cerkev iz postav; zato tudi razporoka, da se javno zanika zakramentalnost krščanskega zakona.

Tej zahtevi so se že pridružile tudi nekatere žene. Že pred vojsko se je ustanovilo na Dunaju društvo »katoliških ločencev«, ki odločno zahtevajo od države razporoko. Svobodomiselci so jih veseli, saj delajo obenem za njihove nameně, a Cerkev jih je žalostna, ker ve, da jih bo najbrž za vselej izgubila. Žena more biti za razporoko le, če jo mikajo nove zveze. Saj vnanje ločitve brez nove zaveze tudi Cerkev vedno ne obsoja. A to uči in to brani Cerkev, da vez ostane, dokler je »smrt ne pretrga«. Če se torej taka žena zopet poroči, bo nosila večno razdejanje v svoji duši. Vez prejšnjega zakona je menila pretrgati, vest ji bo vedno govorila, da jo še veže; zavezala se je drugemu možu z novo vezjo, vest ji bo vedno govorila, da je ta zaveza le prešuštna. Nazaj ne bo mogla; kjer je, je prešuštnica. Tako bo nazadnje klela sebe, Cerkev in Boga.

Ne pravimo pa, da bi misli o razporoki ne mučile kedaj tudi žene; ki ji je vera srčna stvar. Tudi v duši take žene nastane časih notranje razprtje z mukotrpnim vprašanjem: zakaj? zakaj je zakon v

vseh razmerah nerazvezljiv? ali mora biti tako? ali ne bi bilo časih bolje, ko bi mogla iti žena svojo pot in on svojo pot, on, ki je ne ljubi, ki ji je pogazil zakonsko zvestobo, ki ji je uničil življenja srečo? Ah, kako je življenje trdo in sirovo! Kako drugače si je mislila življenje v zakonu. Kje so ljubezenske sanje mladih dni, ko je sanjala deklica o dragem bitju, čigar srcu bo zaupala vse svoje skrivnosti, na čigar srcu bo izjokala vse svoje gorje?

Zakaj torej Cerkev ne dovoli razporoke, in kaj naj taka žena počne?

Zakaj Cerkev ne dovoli razporoke? Zato, ker je ne more. Zato, ker je Kristus, nje ustanovitelj ni dovolil. Gospodovo srce je pa bilo tako polno nežnega sočutja za človeško trpljenje, da bi bil gotovo tudi razporoko dovolil, če bi bilo to dobro. Saj se mu je smilila žena, ki so jo dobili v prešuštvu in jo privedli predenj, da bi jo obsodil. A ni je obsodil, le dejal je: pojdi in nikar več ne greši. Pa bi se mu ne smilila žena, ki so ji drugi strli zakonsko srečo! Ako torej Kristus razporoke ne dovoljuje, mora biti v zakonu samem taka postava, da je nihče rušiti ne sme.

Mi se mnogo premalo zavedamo, kaj je zakon. Zakon prvotno ni namenjen samo sreči dveh, ampak sreči človeštva. Zato, ker je narava hotela doseči svoj prvi namen, ki je, zagotoviti človeštvu življenje in vzgojiti človeški rod, zato je razločila spola, zato je položila v človeško srce tisto močno koprnenje po ljubezni. A prav to koprnenje po ljubezni priča, kakšen bodi zakon po postavi narave same. Kako se kaže ta ljubezen? Prvo je, pravi tako lepo Francoz Paul Janet, da obeta večno zvestobo. Brez obljube večne zvestobe se zaročenca drug drugemu ne upata govoriti o ljubezni. Ta srčni glas

je glas narave, ki hoče nerazdružljiv zakon. Ta večnost je seveda le tista, ki more biti v mejah tostranskega življenja. Ako smrt loči srca, je mogoč tudi drugi zakon. Nekatero svete očete je ta misel o večni zvestobi tako prevzela, da sploh niso bili za drugi zakon. Vendar ga Cerkev ne obsoja, dasi ji je manj po godi.

Kaj pa hoče narava s to večnostjo? Najprej hoče zagotoviti otroku mater in očeta. Ljubezen na obroke bi lahko vrgla nebogljeno dete na cesto, ali bi celo zamorila življenjsko kal, preden se je mogla razviti v ljubo detece. A narava ne misli samo na dete. Dokler ni deček mož, dokler ni deklica žena, potrebujeta očetove skrbi in materne ljubezni. Najboljša vzgoja domača vzgoja, tuji ljudje jo le težko nadomeste. Razporoka bi mnogokrat raztrgala vse te nežne vezi, ubila otroku mladost, umazala dečku in deklici čiste spomine na mater, na očeta, zamorila v srcu mladeniča, mladenke spoštovanje do svete skrivnosti življenja. Razporoka bi zanesla v človeško družbo razdevajoč strup, ki bi počasi uničil in razdril prvo stanico naroda in človeštva, rodbino in družino.

Toda kar dela narava, ne dela le po vnanje in površno. Ko je hotela zagotoviti detetu življenje, otroku vzgojo, rodu bodočnost, je hotela to tako zagotoviti, da bi v otrokovi sreči tudi oče in mati bila srečna. Zato je spola tako ločila, da drug drugega dopolnjujeta, da je težko možu brez žene, težko ženi brez moža. Zato je položila v moža neko temno teženje, da želi živeti v svojem rodu. Zato je ozarila trpljenje materinstva s čudovito lepoto in ga omilila z neznano ljubeznijo do otroka. Razporoka raztrga tudi te vezi in seže tako z odurno krutostjo v srčne globine človeškega bitja. Zlasti za ženo bi bila razporoka največkrat globoko ponižanje. Veliki krščanski mislec, sv. Tomaž Akvinski, menih, je resno opozoril na to. Žena mati časih zgodaj ovence, ko mož še ohrani neizčrpano življenjsko silo. Če bi narava dovoljevala razporoko, bi lahko gnala moža ta sila proč od žene in rodbine, in žena bi ostala sama, prepuščena prevari in bedi življenja.

Ali si ne mislimo zakona navadno preveč po vnanje, kakor da je vez samo neka ljubezenska pogodba? Kako drugačna je o zakonu zamisel narave, to je, njega, ki je Stvarnik narave! Ko je Adam prvič ugledal Evo, pravkar ustvarjeno, je

spoznal tudi skrivnost moža in žene. »Zato — je dejal — bo zapustil človek očeta in mater in bo živel s svojo ženo in bodeta dva eno bitje!« Ko je Kristus govoril o zakonu, je ponovil te besede in dostavil: »Kar je torej Bog združil, tega naj človek ne loči!« Zakon je po namenih narave tako globoko, tako srčno, tako bitno telesno-duhovno združenje, da raztrga bitje, kdor raztrga zakon. Razporoka je greh zoper naravo!

Seveda kljubuje še vedno tisti najtežji ugovor: Če je zakon srečen, dà, a kaj, če je nesrečen? Ali ni tedaj bolje razporoka kakor pa zakon, ki je pekel?

Tu se moramo spomniti neke besede, ki je nam navadno dosti tuja, a ki brez nje ne moremo razumeti življenja. Ta beseda se glasi — o p o v e d. Ne ustrašimo se je! Odpovedi je dosti na svetu, neradovoljne, a tudi radovoljne. Odpoved je zapisana v knjigi življenja deklici, ki je uboga, nelepa, pohabljenka. Ali je mar sama tega kriva? Ne, in vendar se bo morala odpovedati vsemu tistemu koprujenju po ljubezni, ki ni v nje srcu nič manj močna kakor v drugih srcih! Odpoved — to geslo si pa radovoljno izbere tudi sto in sto zdravih, lepih in zaželjenih deklic, redovnic, usmiljenk, misijonark.

Še ene besede se moramo spomniti, ki nam je le preveč tuja, a ki je ena največjih in najlepših skrivnosti v življenju človeštva: glasi se trpljenje za druge, n a d o m e s t i l n o t r p l j e n j e. Vse krščanstvo je izšlo iz takega trpljenja. Kdor pa le malo pozna samostansko in redovno življenje, ta ve, da se ta skrivnost letod z ljubeznijo neguje. Toliko in toliko bitij, ki se jim smeji življenje z vsemi miki in obeti, žrtvuje svojo srečo, da živi za srečo drugih. Pravzaprav ni dobro rečeno: žrtvuje svojo srečo; žrtvuje le srečo tega sveta, a v življenju za srečo drugih najde tudi čistejšo in popolnejšo svojo srečo!

Zakaj govorimo o teh tako tujih rečeh? Zato, ker tudi v nesrečnem zakonu rešilna beseda ne more biti razporoka, ampak le odpoved in žrtvujoče se trpljenje. Narava je hotela nerazdružljiv zakon prvotno radi sreče vsega človeštva. Seveda je hotela tudi srečo žene, a vendar to le drugotno. Ta sreča mora biti podrejena prvemu in najvišjemu namenu. Če torej žena radi svoje krivde ali brez svoje krivde kdaj te sreče ne najde, mora ostati kljub temu zakon nerazvezljiv! Tedaj mora žena žrtvovati svojo srečo sreči človeštva! Zakaj če

se zakonska vez razrahlja, tedaj gorje človeškemu rodu! A razrahljala bi se, kakor hitro bi predrle naravno postavu človeške izjeme. Strasti, ki jih poraja razbrzdani spolni nagon, so tako silne, da jih ne udrži več nobena človeška postava, če se je le ena človeška postava uprla naravnim postavi. To priča zgodovina. Kjer je postava dovolila razporoko v enem slučaju, tam je človek prisilil postavo, da se je vdala tudi v drugih slučajih. Že sama možnost razporoke, je dejal modri državnik papež Leon XIII, je veliko zlo: »Kriva je lehkomišelnih zakonov, nestanovitnosti in omahljivosti v zakonu, podpira needinost, neti strasti in mami v nezvestobo; kvarna je varstvu in vzgoji otrok, razdeva rodbinsko življenje, seje sovrašтво in neslogo v družine, ponižuje čast žene.« Razporoka izhaja iz npravne izkvarjenosti in povečuje npravno izkvarjenost. »Statistika dokazuje — pravi italijanski sociolog MorSELLI — da je tesna vez med razporoko na eni strani in najhujšimi pojavi človeške duše na drugi strani; ti pojavi so: zločin, samomor, blaznost, prostitucija.« Najžalostnejše posledice pa ima razporoka za ženo. V romanu »Un divorce« (Razporoka) Francoza Pavla Bourgeta ločena in nanovo civilno poročena žena kolne postavu o razporoki, to »zločinsko postavu, kateri se je slabotna ženska v skušnjavi vdala, to postavu, ki uničuje družinsko in versko življenje, postavu anarhije in nereda, ki ji je obetala svobodo in srečo, ki ji je pa, kakor že toliko drugim, donesla le sužnost in bedo.« Zato bi se morale žene prve upreti vsem nakanam zoper krščanski zakon. Vse, kar obeta razporoka, je samo videz in prevara.

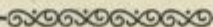
Seveda je težko nesrečni ženi v nesrečnem zakonu. A tu ni druge rešitve kakor odpoved. V odpovedi zmagaja, iz zmage notranji mir in sreča v Bogu, naj si bo trpljenje še tako veliko!

So nekatere žene, ki se v takem trpljenju po vnanje ločijo od moža in žive same samotno življenje. Cerkev jih ne ob-

soja. So pa močne žene, ki tudi tega nočejo, ki vztrajajo, naj pride, kar pride. Pred oltarjem so obljubile možu večno zvestobo, in to zvestobo hočejo sveto čuvati, naj pridejo nanje še tako težke preizkušnje. Mož je pijanec, mož jo pretepa, mož je vdan grdim navadam — taka žena molči in trpi. Pa zakaj se ne loči? Radi Boga ne, pravi, radi otrok, pa tudi radi moža ne. Potem bo še slabši. Morda bo pa Bog sprejel nje trpljenje, da reši njega. To so svetnice - mučnice, skrite ljudskim očem, a veselje nebes. To je najlepša daritev, ki edina more očuvati človeštvu neoskrunjeno svetišče rodbinskega življenja.

Ali je taka daritev nemogoča? Težka je, a nemogoča ni. Najmanj nemogoča je krščanskim ženam, saj je Kristus tudi zato vtisnil zakonu zakramentalnost, da bi leta dajala božjo moč v težkih preizkušnjah življenja.

Ne torej razporoka, ampak vedno bolj živa zavest o zakramentalnosti krščanskega zakona! Tu je potrebna reforma. Tu je treba, da možki in ženske, da vsa naša vzgoja zastavi vse sile. Več spoštovanja do skrivnosti spolnega življenja, več spoštovanja do žene pri moških (boj sirovosti, boj pijanstvu, boj spolni razbrzdanosti, boj prostituciji), a tudi manj lehkomišelnosti in mehkočutnosti, več resnobe in več zavesti o resnobnem pomenu zakona, več zmisla za dolžnost in, če treba, tudi odpoved pri ženskah (boj sentimentalnemu čtivu, boj ljubezenskemu igračkanju, boj uživanjaželjnosti in mehkužni nedelavnosti). Če bo ženska srca prevzela globoka resnoba zakonskega življenja, bo manj nesrečnih zakonov, a več čiste, tihe in blažene rodbinske sreče. Ako bodo pa kljub temu v ta ali oni zakon kruto posegle nesrečne razmere, bo taka žena sredi stiske in muke z božjim mirom v duši ponižnovdano molila tisto najlepšo molitev, ki jo je učil Gospod: Zgodi se tvoja volja! In njeno trpljenje bo zanjo in za druge zveličalno trpljenje.

Nekaj kritičnih misli o vzgoji naše ženske inteligence.

Dr. Angela Piskernik.

Politični preobrat v Evropi je razrušil ravnovesje našega socialnega stanja in kar čez noč nas je postavil pred vprašanja, katerih razrešitev sili naše pojmovanje in mišljenje v povsem drugo smer.

Žena naj nastopi v javnosti in sodeluje v javno korist, tista žena, ki jo je doslej vodil mož kot vodi mati otroka, katero je ravno radi njene naivnosti obožaval, delal za njo in celo mislil za njo, žena, katere območje ni segalo preko domačega ognjišča in ki je bila dražestna in mamljiva v svoji nedoslednosti, nesamostojnosti in duševni površnosti. Globino srca ji razjedata še danes strast in zavist.

Ni sama kriva, da je tako, kriva je njena vzgoja, ki se je vršila s pregrešno lahkomišelnostjo po načelu manjvrednosti. Ne mislim govoriti o pomenu moža in žene s svetovnega vidika; to je vprašanje zase. Omeniti pa moram, da se je godila ženi velika krivica že samo s tem, da je sodobni svet ob samem naglaševanju in poudarjanju materinstva povsem pozabil, da je vsled socialnih razmer na eni strani ogromnemu številu deklet možitev sploh onemogočena in da na drugi strani tiči v ženi energija, ogromna energija, ki je tudi materinstvo ne izčrpa in ki zahteva pretvoritve in preosnove v praktično uporabljivo moč. Ne morem se otresti misli, da spijo take duševne sile v ženi še od početka stvarjenja in da dozdej ni bilo človeka, ki bi jim dovolil, da se zbudijo. Rodile so se te sile ob rojstvu dekleta in so umrle z njim, ne da bi le oživele.

Da je ženski spol povprečno ravnotako inteligenten kakor moški, o tem nam po izkušnjah zadnjih let skoraj ne kaže dvomiti. Ne verniki, ne neverni znanstveniki nimajo povoda za tak dvom; prvi ne, ker bi bilo Bogu težko predbacivati nepravilnost — in tako duševno zapostavljenje bi bila velika krivica napram bitju z dušo — drugi ne, ker nimajo absolutno jasnih protidokazov. Res je, da se izražajo duševne sile obeh spolov v različnih smerih, kar je umevno radi različne konstitucije, a vsota vseh teh sil je približno enaka.

Če smo si na jasnem o teh temeljnih predpogojih za vsako izobrazbo in če si predočimo nujnost nalog, ki naj jih pomaga reševati naša žena v najbližji bodočnosti, moramo obžalovati, da nismo ustvarili že prej okolja, iz katerega bi jemali in črpali ženske moči. Na razpolago nam je za prvi hip in za prvo silo samo nekaj izjem, nekaj naobraženih žena, ki so se kljub obstoječim razmeram razvile same v samostojno in preudarno osebnost. Njim zapuhamo v tem kritičnem momentu svojo usodo, njim, ki so pretežni vzrok, da se zrcali nezmožnost drugih tem jasneje, in ki bodo, upoštevajoč ta gerostasni razloček med maso in izjemo, gotovo naše sredstev dovolj za premostitev globokega prepada. Naša skrb pa naj bo, da dobimo čimpreje dobrih, vsestransko naobraženih vzgojiteljic ženske mladine in da se v dosego tega najnujnejšega cilja modernizira vzgoja deklet povsod, kakor v družini tako tudi v šoli in po zavodih.

O vzgoji v družini in šoli hočem govoriti samo mimogrede, ker razpravljajo mnogo in temeljito o njenem preustroju pedagogi; z večjim poudarkom mislim osvetliti internate.

Vzgoja naših deklet mora biti povsem druga, kakor je bila doslej. Mi rabimo značajeve, ne igrače, globoko naobraženih, ponosnih in samozavestnih žen, ne plitvih, površnih punčk. Parfuma ne rabimo in pudra, ne umetnega smehljaja. Po prizadevanju vzgoje naj spozna žena sama sebe, svojo vrednost in vrednost svojega dela, pogumno naj stopi pred javnost in zahteva naj plačilo, ki je ne bi poniževalo. Opira se naj na zaklade in bogastvo svoje duše in njen smeh bo bolj prisrčen in naraven in njene oči bodo žarele vse lepše in čistejše. Njeno življenje bo brez intrig in laži in brez tistih notranjih vibracij, ki zakrivajo resnično stanje njenega srca. Ženo, ki jo je bilo dozdej mogoče samo ljubiti, ne razumeti, bo ljubil mož tembolj, ker jo bo razumel.

Načelo delitve dela med možem in ženo in zlasti dolžnosti, ki jih javnost nalaža danes našemu ženstvu, zahtevajo

na d v s e s m o t r n o vzgojo naših deklet. Dalekosežna kakor njih delokrog in širokopotezna mora biti tudi njih vzgoja. Naloga pedagoga je, da z matematično natančnostjo dožene v vsaki posamezni nahajajoče se in snivajoče mladostne sile, da jih vzbudi, neguje in jači in da privzgoji dekletu voljo, vdejstvovati te svoje moči v občni blagor. Privesti mora dekleta do popolne duševne samostojnosti, do popolnega razumevanja njegovih nalog kot član človeške družbe. Pod vplivom vzgojitelja naj se izvrši preobrazba različnih nevkročenih nagibov v kristalnočist značaj.

Najnaravnejša in zato najprikladnejša in najboljša vzgoja je domača. V družini se vrši vzgoja otrok takorekoč samoobsebi in mimogrede. Vzgojni sredstvi sta medsebojna zaupljivost in ljubezen, ki jih interes za gojenčev napredek venomer stopnjuje, zlasti še tam, kjer starši niso samo roditelji, ampak tudi prijatelji otrok. Najnujnejša podlaga ti vzgoji je popolna naobraženost staršev, kajti sama skušnja starejših dandanes ne zadostuje več. Pota, ki jih mora hoditi mladina, so vsa druga, nego sta jih hodila pred 20 leti oče in mati. Naša doba je v presnavljanju in vse se maje okoli nas. Kar nam je bilo včeraj skoraj zakon, je danes samo še prestana teorija, ki jo k večjemu omenimo v zgodovini dotičnega predmeta. Razvoj je vsepovsodi, silovit razvoj, ki ga komaj utegnemo beležiti, kaj še razumeti. Velikanski napredek v znanosti ustvarja druge socialne in gospodarske razmere, ki stavijo čisto določene zahteve na posamezne člane človeške družbe. Kdor ne razume teh zahtev in nima dosti časa za poglobitev v nove kulturne pojave, ne more dovršiti vzgoje otrok in zlasti ne vzgoje deklet; tako razumemo, zakaj je popolna domača vzgoja samo še ideal. Roko v roki s šolo se da marsikaj doseči; ker pa je šola istotako potrebna preosnove in je vse njeno delovanje povsem zastarelo ali pa se, kar tiče pouka ženske mladine, sploh še ni pričelo, tudi ta skupna nemodernizirana vzgoja ne more privedi do cilja. Sicer pa moreta vzajemno delovati šola in dom samo v slučaju, da je v trgu ali mestu, kjer je dekleta doma, tudi šola, ki jo obiskuje.

Pretežna večina naše srednješolske ženske mladine ni iz mesta. Hočem govoriti o vzgoji le-teh, ki jih pošilja naše kmetško ljudstvo in naše uradništvo na deželi v šole v trdnem prepričanju, da bo

dekleta po dovršeni izobrazbi zahteve slojev, iz katerih je vzraslo, bolje razumelo in bo mladino bolje vzgajalo. Mislim predvsem na vse one, ki so v prvi vrsti poklicane, da kot matere doma ali kot učiteljice na deželi širijo omiko in smisel za omiko, organizirajo ženstvo in mu podajajo v lahko prebavljivi obliki tudi znanstveno hrano.

Za vzgojo teh deklet pride v prvi vrsti vpoštev zavod, katerega vzgoja je po mojem prepričanju tudi edino nadomestilo in dopolnilo domače vzgoje. Da se ravno ta vzgoja v zadnjem času ni obnesla in da so že nekaj let dajali starši svoja dekleta rajši v privatne hiše na hrano in stanovanje, temu je krivo dejstvo, da se zavodi, zlasti samostanski zavodi, tudi najnujnejšim novim zahtevam niso znali prilagoditi. Samostansko zidovje je visoko in neprodarno in svet drdra v avtomobilih in zrakoplovih okrog in preko njega. Novo življenje se pa samo tu in tam povzpne čez ograjo in vrže kako zlahtno misel sredi vrtnih rož. Misel pa, ki jo je porodil svet, zamrje sredi nežnih rož, če ni ravno za zavod iz ekonomičnih ozirov uvaževanja vredna. Tako napeljujejo v internatih vodovode, električno razsvetlavo in še marsikaj drugega, kar je v zvezi z moderno praktičnostjo.

In vendar je v prvi vrsti način vzgoje, ki bi se moral modernizirati z ozirom na zunanji razvoj. Starši so upravičeni to zahtevati in ta zahteva je minimum. Zavod, ki prevzame dekleta v vzgojo, mora skrbeti za njegov duševni in telesni razvoj z vzgojevalnimi sredstvi, ki so istodobno spoznana za najboljša in najuspešnejša.

Ker se še noben način vzgoje ni tako obnesel kakor versko-nravni, zato polagam veliko važnost na vzgojo po samostanih. Vse izobraževanje bi bilo prazno in puhlo, če v človeški duši ni mogoče oživeti naziranja, da je človeško življenje samo prehodna doba, da ni istinitost, ampak pripravljanje k višjemu, breztelesnemu življenju. Tako nekako pravi Förster.

Ni še preteklo dosti časa, kar so imeli samostanski zavodi velikanski ugled in ko so vzgajali najplemenitejše hčerke kateregakoli naroda. Stali so na višku kulture in starši so jim zaupali svoja dekleta v prepričanju, da se vrnejo izobražene nad povprečno mero; danes pošilja

večina hčerke samo zato v samostan, ker je nekoliko ceneje.

Kje tičijo vzroki tega žalostnega pojava? Ko pišem odgovor na to vprašanje, beležim spomine iz srednješolskih dni. Gotovo se je tekom 11 let že tudi v internatih marsikaj kulturi na ljubo in korist spremenilo; nedostatki pa, ki jih mislim tukaj omeniti, so menda še povsod ostali.

Prvi vzrok nezanimanja za samostanske zavode kot vzgojevališča je bržkone ta, da so samostanske vzgojiteljice postale od same bojazni za duševni blagor svojih gojenk preozkosrčne v verskem oziru in ne delajo nobene razlike med deklicami, ki mislijo stopiti v samostan, in onimi, ki jih vzgajajo za svet. Taka taktika je neplodna in popolnoma pogrešena, kajti zlasti v verskem oziru škodi vsako pretiravanje. Treba je vedeti, da se versko čustvo ne da mehanizirati.

V ozki zvezi s prvo točko ali pa neodvisno od kateregakoli drugega vzroka je neizrabljanje in zapravljanje časa. Čas je vendar edini kapital, katerega so deležna dekleta vseh slojev, in iz lastne izkušnje je slehernemu znano, kako se vsaka zamujena minuta pozneje bridko maščuje. Umno izkoriščanje časa je prvi predpogoj za vsako duševno kulturo. Po povprečnem dnevnem 5 urnem pouku v šoli, — ki pa na razum tudi ne stavlja vedno posebnih zahtev (telovadba, risanje, petje, ročna dela) in radi tega duševno ne utruji — je vsako dekle še večurnega učenja zmožno; duševna neagilnost, lenoba se privzgaja dekletom tam, kjer jim kratijo čas in jim jemljejo priliko vežbati svoje moči. Če si za šolo dovršila delo, dobro; s tem pa še ni rečeno, da se smeš vdajati lenobi. Tukaj prične območje nadzorovalne sestre, katere naloga je, da vzbuja v gojenkah zmisel za delo in jih enomer spominja na veliko važnost vsestranske izobrazbe. Ona sama naj bo večča več jezikov, in njena izobrazba mora biti vsaj taka, kakor najboljše učiteljice na dotičnem zavodu.

Da se dekleta za današnje razmere dovolj naobrazijo, morajo torej imeti več časa na razpolago. Njihova duševna zmožnost je ogromna in greh je, če ji ne ustrezemo. Gojenke, ki so se naučile v samostanih poleg šolske tvarine tudi nekaj gospodinjsva in jezikov ali glasbe ali risanja itd., so ponos samostanov in najboljša reklama za internate.

Pomanjkanje časa za učenje rodi različne izgrede, in nespametno je misliti, da so dekleta, ki prebijejo več časa v kapelni nego v učilnici, najboljša. Nasprotno. Spominjam se, kako je večina našega razreda pod vplivom in pritiskom vzgojiteljic bila »nadvse pobožna in pridna«. V šoli so nas stavili za zgled, češ, pobožne so in vendar v šoli prve. Me pa smo osramočene sedele po klopeh in gotovo se je vsaka zavedala svoje nemoralnosti. Sestra pač ni vedela, da smo se učile med mašo za šolo (v svojo opravičbo moram reči, da pač samo veronauk, ne drugih predmetov!), da smo ponoči vstajale in študirale pri najslabši svetlobi brleče sveče, včasih celo samo pri luninem svitu na mrzlem hodniku ali v temnem podstrešju; ni vedela, da cele noči nismo spale, ker smo delale v postelji svoje spise. Koliko zahrbtnosti, hinavstva, skrivanja, laži in nepokornosti radi očitnega ali nemege pritiska od zgoraj! Koliko prehlajenja, boleznin in živčne razdraženosti radi verske prenapetosti v nekaterih samostanih!

Velika pomanjkljivost v vzgoji naših deklet je nadalje zabranjevanje vse prostosti, to se pravi, vzgoja brez vsakega zupanja v poštenje deklet. Kako naj pride gojenka do lastne sodbe, do lastne volje, do razumnega hotenja in logičnega končnega ukrepa, če ji ni dana možnost niti prostega mišljenja? Zvonec ob steni in migljaj vzgojiteljice nadomestita vsa vzgojevalna sredstva. Dekle slepo uboga, brez vsake misli sledi ali mora slediti dan za dnevom ukazom drugih. Posledica je, da je gojenka poslušna in ubogljiva, a nima trohice samostojnosti. Njena duša nima nobene prožnosti in nobene moči za krotitev čustvenih nagibov, tudi tistih nediscipliniranih nagibov ne, ki zatrejo vsako pametno razmotrivanje in stavijo hladen razum v ozadje. Vse, kar je pri dekletu dobrega, je le pogojno, vsa vestnost, točnost in vztrajnost je zavisna od trenutnega razpoloženja in odnošajev napram vzgojiteljici.

Tukaj naj omenim nedostatek, ki tiči v cenzuriranju pisem. Od šestnajstega ali sedemnajstega leta naprej bi morala biti korespondenca prosta, ne samo za to, ker prebiranje pisem krši pravico deklet in žali njih nraveni ponos, ampak tudi za to, ker ruši ta način nadziranja družinske vezi in prepreči odkrito občevanje med starši in odraslimi otroci. Dobro vzgojeno dekle bo tudi glede ostale korespondence pazljivo. Torej dobro vzgojiti!

Samostanska šola je navadno dobra, morda najboljša glede mnogovrstnosti učnega materiala, in znanstveni uspeh je vsikdar dober. Goji se ravno znanje na račun gojitve volje, in marsikje brez vsake skladnosti z višjimi duševnimi in socialnimi interesi. Nihče ne ve spojiti vednosti z resničnim življenjem, in ko je mladi učiteljici treba nastopiti službo, ji je vse novo in vsak pojav pride nepričakovan. Vzgojiteljica rada pozabi, da tudi mladenka do devetnajstega leta nikakor ni v sebi zaključena individualnost, temveč bitje, ki se še vedno duševno in telesno razvija in ki v gotovih vprašanjih tudi zdaj še rabi tuje pomoči.

Današnja samostanska vzgoja je navčno enostranska, v gotovih slučajih skoro da profinaravna. Srce me boli, ko se spominim mladostnih blodenj v samostanu, tistega idealnega norenja za učiteljicami in součenkami, ki zatre vsak zmisel za resno in naravno ljubav. Seksualnih vprašanj te vzgojevalnice iz napačne sramežljivosti ali sploh ne preraštevajo ali pa gredo preko njih z neko pomilovalno gesto, češ, kako je to vse nizkotno in nevredno pridnega dekleta. In vendar vzgajajo mladino za svet, za ravno tisti svet, v katerem se vrši večno pomlajanje človeštva.

Nravnost človeštva je pretežno zavisna od popolne ali površne, oziroma le delne vzgoje deklet. Prepričana sem, da bi bila dosledna pozitivna vzgoja našega inteligentnega ženskega naraščaja že davno izkoreninila najtemnejši madež ženskega vprašanja, prostitucijo. Odgovornosti za ta družabni nedostatek ne nosijo samo moški, tudi ženstvo je sokrivo, ker se tega vprašanja ogiblje, ker je popustljivo in — nevedno.

Jako hvaležno polje v versko-nravnih vzgoji deklet je vzpodbuda k resnicoljubnosti. Laž je grda ženska navada, najsi bo nezmiselna konvencionelna laž, najsi bo laž iz malodušnosti in strahu. V internatu,

kjer živijo dekleta različnih sposobnosti in različnih naziranj zgolj po načelih drugih, po načelih, ki so čestokrat ravno nasprotna njihovim lastnim, se laž kaj rada udomači in z njo vred hlimba in hinavščina. Če bi si smelo dekletke urediti svoje življenje samostojneje in samovoljneje, če bi mu več zaupali, bi laž ne uspevala, kajti dekletke samo bi prišlo do spoznanja, da laž ponižuje osebnost in izpodkopava vsak čut za čast in poštenje.

Poleg versko-nravnih in umske vzgoje naj zavzema prvo mesto estetska — lepoznanjska. Umetniško čustvovanje je važno, kajti nihče ne more slediti prosveti svojega časa, če ne pozna sodobne literature in ne sme posecati umetniških galerij, razstav, gledaliških predstav in koncertov: v umotvorih se mu razkrije duša narodova. Tudi v penzionatu samem je treba gojiti godbo, petje in ne v zadnji vrsti — ples, ki je potreben za lepo kretanje in dober nastop. Ko bo zastavil internat svoj korak tudi v to njemu tako tujo smer, ko novosti ne bo obsojal, temveč jih upošteval kot odsev prosvete, ko se bo celo sprijaznil z važnostjo vsakovrstnega športa (drsanja, plavanja itd.), takrat bo tudi zopet vzcvetel, ker je uvidel nujnost moderne vzgoje, ki je edino praktična in pravilna za sodobne razmere.

Cilj vzgoje vedno določa narodno in socialno stanje ljudstva, v katerega območju se internat nahaja. Najvišji smoter pa mora biti značaj dekleta in samostojnost v najširšem pomenu besede. Samostojna dekleta so bila doslej skoraj čudni pojavi, ker so se morala osvoboditi proti volji vzgojiteljice, celo v boju z njo in bila mnogo kaznovana in zapostavljena.

Nova doba nam narekuje tako vzgojo, ki bo omogočila ustvariti zaželjeno duševno okolje, kjer se bo rešilo enkrat za vselej nadvse resno in važno žensko vprašanje v korist in procvit naroda in družine.

John Ruskin o ženi.

Aforizmi.

I.

Vsi modri in dobri možje šestih stoletij so si edini v tem: da Bog predvsem sovraži lene in brezsrčne ljudi, da je njegova prva zapoved »delaj, dokler ti sveti

luč«, in druga »bodi usmiljen, dokler imaš usmiljenje«.

»Delaj, dokler ti sveti luč«, posebno dokler ti sveti zlata jutranja zarja. Neumljivo mi je, da stari ljudje nikdar ne govorijo mladini o dragocenosti mladostnih

dni. Polni čustvovanja tarnajo in tožijo po lastnih odbeglih dneh; mnogokrat jih pametno zamolče, grajajo vsako mladostno razposajenost. Drugi mladini vse dopuščajo, tretji ne store nič. Le redkokdaj vodijo nje pota s prijaznimi nasveti. Spomni se tedaj vsaj mene. Spomni se, da sem te svaril, da sem ti povedal vsaj jaz, kar so opustili drugi: da si ustvarjaš srečo svojega življenja na tem in onem svetu sama v svoji mladosti. Imela boš toliko, kolikor si boš pripravila sama, stala boš tam, kamor boš stopila sedaj. — Bog ne daj, da bi bili tvoji dnevi polni tuge in teme. Mladost naj živi sebi in drugim v radost. O kako veličastna je zlata glorijska vzhajajoča zarja! Taki naj bodo tvoji mladostni dnevi. — Odpri latinski besednjak. Poišči besedo »solennis«, in vtisni si to besedo globoko v spomin — v dušo in srce. Sleherni dan reže globoke brazde v njivo tvojega življenja. Ogibaj se zla, ne radi posledic, delaj dobro, pa ne radi plačila. Ne misli, da bo tam, kjer sedaj seješ osat, dozorel žlahaten sad. Nebo ne dela takih čudežev. Tako ni ustvarjen svet. Jed je vedno taka, kakor si jo pripraviš. Vsako tvoje dejanje gradi ali podira srečo prihodnjih dni.

II.

Lepo je le ono žensko lice, na kateremu počiva tisti svečani mir, ki je porojen v spominu srečnih dni in živi ob otroškem zaupanju v še lepšo bodočnost.

Oskrbite najprve dekletu pravilno telesno vzgojo. Pripravite posodo, ki bo vredna in močna dovolj, nositi prožen duh, prežet s plemenitimi čustvi. Potem pa ji odprite predale naše vede na stežaj, da bo nekoč umevala možovo delo, da ga bo zvesto podpirala. Ne napolnite z znanostmi njene glave, ublažite pa z njimi njena čustva, razbistrite nje um. Mar hočeš živ slovar? Kaj imaš od tega, če ti nje ustnice blebetajo vse mogoče jezike, ako pa ne zna prijazno ogovoriti samotnega tujca in ne ume poglobiti se v milino njegovega materinega jezika. Ne otežuj ji uma z vsemi mogočimi stvarmi — privedi pa jo vsaj po eni stezi naše znanosti do prača tiste ponižne resnice, pred katero tudi najpogumnejši modrijani klonijo glavo v zavesti, da smo in ostanemo otroci, ki ob bregu nabiramo pisane kamenčke. —

Majhne vrednosti je, če ti nje usta naštejejo vsa mesta in ti opišejo njih lego, ali pa vse zgodovinske številke in vse znamenite vojskovodje. Uči jo pa, da se bo znala poglobiti v tiste zgodovinske momente, ki tvorijo življenje njenega ljudstva, njegovo srečo, njegovo propast. Pokaži ji pa tudi, kako majhen drobec je svet, v katerem živi, katerega ljubi, v primeri z vesoljnostjo, v kateri živi naš Bog in katero ljubi njegovo očetovsko srce. Reci ji, naj s tisto gorečnostjo, s katero bo nekoč molila za svojega moža in svoje dete, prosi za vse, zlasti za tiste, ki so zapuščeni in teptani in ki nimajo nikogar, ki bi jih ogreval s svojo ljubeznijo.

III.

Ne bom poskušal, kaj in koliko naj bere mlado dekletko; pomnite le eno: kadar izbirate našim mladenkam čtivo, bodisi romane, pesmi ali pa zgodovinske spise, ne iščite, koliko slabega je v njih, temveč koliko dobrega. Kar slabega straši po sicer dobri knjigi, kar je vanjo zašlo nevede in nehote, plemeniti dekliški duši nikdar ne bo škodovalo. Pisateljeva puhlost pa ji teži misli, njegove ljubeznjive budalosti jo vlečejo v blato. Ne ponujajte ji najnovejših romanov in najmodernejšega časopisja, odprite ji pa na stežaj vrata stare klasične knjižnice. Ob dolgih deževnih dneh jo postavi pred predale, kjer se vrste spisi naših klasikov ter jo prepusti samo sebi. Sama si bo poiskala, česar rabi nje duh; bodi uverjen — ti tega ne znaš. Vidiš, to je ravno, kar ti hočem povedati: dečka lahko klešeš, kakor trdi mramor, če je posebne vrste, udarjaš po njem kot po brunu in lik se ti bo posrečil. Dekliška duša pa klije kot cvetica. Brez solnca umira, sahani kot narcisa, zaprta v zaduhli sobi, pada in se onečasti, če jo v usodnih trenutkih prepustiš samosebi. Klesati, v verige vklepati pa se ne da. Hoditi mora sama svoja pota, če hočeš, da se ji bosta razvila telo in duh v krasno celoto. Znova ponavljam: puščaj jo v staro knjižnico, tako brez skrbi, kakor spustiš mlado srno na polje. Bolje kot umeš to ti, se bo izognila škodljivim zeliščem. Poiskala si bo tudi trpkih in bodičastih, če ji prijajo — morda ravno takih, katerih se ni dotaknila tvoja najlahnejša misel.

M. T.

Visoka pesem.

Silvin Sardenko.

Pot je moj
v bajni bil namenjen vrt;
ko sem stopil tja,
našel sem — zaklenjen vrt.

Lilija,
lep je beli tempel tvoj:
izza vrtnih mej
vidim, sije diven soj.

Pel bi rad.
Vem, Devica, kraj je svet:
vendar zdaleč vsaj
vencev naj ti spletem pet.

Vse noči.

Kadar v pozni noči
vrt se več ne zgane,
tistikrat
moja misel vstane,
k tebi se pride
radovat.

Topli so trenutki.
Milost spi v očeh
božjega miru —
rosna mesečina
pada po vrteh
tihega gradu.

Da se z božjo roso
prostor v moji sobi
napoji,
okna bom odpiral
milostni svetlobi
vse noči.

Knežja hči.

Trubadur
pod visokim gradom —
spev je moj
pred zakladom
čudežnih oči.

Tih lazur.
Morda gornje line
se odpro,
in utrne se z višine
žarek milosti.

Sedem ur.
Noč je preminula
in pesem strun.
Ali si me čula,
knežja hči?

V duši čutim.

V jasni gori
jutranjice so zapeli
glasni zbori.

In globoko
so se ptice skrile, v šumo
črnooko.

Lahno mimo.
Jaz ob zboru, zbor ob meni:
Pobegnimo!

Ena, slutim,
skrila se je globlje. Tisto
v duši čutim.

Sladke vezi.

Mojemu srcu ni dano,
biti prikovano
tesno na drugo srce.

Ali s teboj sem se sklenil.
Kdaj se bom razklenil?
Nima večnost tistega dne.

Vrgle so vame tvoje oči
tople poglede — sladke vezi.

Iz dežel izvoljenih.

Srečal sem življenje.

V žarkem je vozu sedelo
in pelo:

— Ti, ki gledaš z žejnimi pogledi —
prisedi
eno uro veselo!

Pohitiva skoz šume,
skoz duš skrivnostnih trume.
Videl boš Stvarnika
in najlepšo stvar,
spoznal stvarjenja moč
in življenja dar. —

Prisedem.
Začutim Madonin dih
iz dežel izvoljenih.

Mimo plavajo tvoji sni.

Jutru sešel sem v zlate peroti:
Smem v planine s teboj na vas?
Gori predramiva mojo nevesto,
rani z enim jo svojih las!

Žarki vabijo. Vstani, nevesta!
Začudena odpiraš oči.
Mimo plavajo beli golobje —
mimo plavajo tvoji sni.

Nikoli.

Odkar si ti s pogledom očarljivim
pogledala k spominom mojim živim:
— Odkod in kam jih vodi pot nestalni,
v odeji časih beli, časih žalni —

okameneli so postali kipi.
En sam spomin se s toplimi utripi
bori in vije k tvojemu prestoli:
Jaz sem Madonin, ne umrem — nikoli.

Odnikoder.

Vedel sem, da ljubiš
v molk pogreznjene samote.
Dvignil sem se, kakor ti
na vzvišene planote.

Holm med holmi sem bil
oklenjen od samot;
otok z otoki sem stal
v morju lepot.

Pred menoj je božji dan
razodel življenja oder.
Solnce... svatje... strune... vse —
tebe pa duša ne zazre —
odnikoder

Tebe ni.

Zapeli so šmarni zvonovi
čez visoke vrhé:
»Ona gre.«

Pohitel sem, da ti postavim
sredi detinske vasi
mlaj visok.

Pohitel sem, da ti pripravim
pota v nebeške vasi
nedolžnih otrok.

Vsi so prišli s toplo silo
tvoji spevi in otroci
z limbarji v drhteči roci —
Tebe ni.

Kje odsevaš Zvezda?

V sobotnih nočeh
poslušal sem pesem na vasi.
Odmaknil sem polkno počasi:
Tvoj odmev?
Tih odmev odmevov.
Kje odsevaš, Himna ti?

V detinskih očeh
časih pogled sem izgubil,
v divni sem blesk se zaljubil:
Tvoj odsev?
Bled odsev odsevov.
Kje odsevaš, Zvezda ti?

Ti, ki si samo Ena.

In če te ne bo nikoli,
kam uklenem svoje boli?
Ni tako je težke grude
sredi poljâ,
ni tako je silne rude
sredi gorâ.

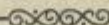
Moje hrepenenje
se opoteka
na samotni poti;
ni ga človeka,
da seže mi naproti
z mehko roko.

Ali dvigniti me more
ena samó.
Pridi, ti, ki si samo Ena!

Češčena.

Vse noči,
knežja hči,
v duši čutim
sladke vezi
iz dežel izvoljenih.
Mimo plavajo tvoji sni.

Nikoli
odnikoder
tebe ni.
Kje odsevaš, Zvezda?
Ti, ki si samo Ena:
Češčena!

Kmetijsko-gospodinske šole.

Ing. A. Vedernjak.

Splošnih in kmetijsko-gospodinskih šol smo sicer že preje imeli v malem številu, a te s sedanjim ustrojem niso več popolnoma v soglasju. Vojna nas je poučila in pokazala smernice, po katerih je na novo urediti ves kmetijski pouk, osobito še kmetijsko gospodinsko šolstvo. Če hočemo, da nam daje rodna zemlja dovolj živeža, je treba vse sile napeti, da povzdignemo poljedelsko produkcijo.

Med vojno je kmetovala in trpela žena, in vendar, dasi strokovno neizobražena, dosegla razmeroma prav lepe uspehe pri kmetijstvu. Po vojni bo pa zopet glavno torišče njenega delovanja v hiši, v ožjem gospodinjstvu. Kmet mora producirati in pridobivati, a žena mora pridobljeno zbirati in skrbno porabljati. Od gospodinje je odvisna domačnost, od tega pa zopet zadovoljnost, zvestoba in veselje do dela vseh sostanovalcev. Gospodinja ima v svojih rokah dobrobit cele hiše. Da bo pa mogla gospodinja dandanes vsestransko popolnoma zadostiti vsem svojim dolžnostim, treba ji je strokovne izobrazbe; saj je ženska bolj dovzetna za pouk in navete, kakor so moški.

Strokovna izobrazba je pa za kmečko ženo tembolj potrebna, ker je njen delokrog bolj obsežen, kakor vseh drugih žena: ona proizvaja vrednosti, je varčna in skrbna gospodinja, ona nam vzgaja otroke. Te tri točke je treba na vsak način ob ustanavljanju novih in preustroju starih šol vpoštevati. Razen vseh hišnih in kuhinjskih del ter pranja se mora kmečko dekle tudi teoretično in praktično izvežbati v onih kmetijskih panogah, v katerih se je že pred vojno udeleževala, in to so: vrtnarstvo, praščereja, perutninarstvo, kunčjereja, reja telet, predelovanje in prodaja domačih izdelkov. Druga važna naloga kmečke žene pa bo vzgoja otrok in zdravstvo. Tudi v tem treba praktičnega in teoretičnega pouka.

Glavni namen gospodinskih šol je praktični pouk. Teorija naj prakso utemeljuje, razloži, praksa pa to, kar teorija uči, uporablja, vežba in dokazuje. Za to je treba šole s posestvom v izmeri srednje kmetije. Na vsak način naj bo gospodinska šola v zvezi z internatom, ki predstavlja družino, v kateri delujejo gojenke.

Končni smoter vzgoje in izobrazbe naj ne bo ta, da bi bila žena enakovrstna, ampak enakovredna možu.

Ustroj šole.

Šole morajo biti stalne in vsaj v bližini prometnih središč, kar je v korist gojenk, njih staršev in zavoda samega. Nestalne, potujoče gospodinske šole imajo sicer nekaj vabljivega, manjka jim pa predvsem najboljšo učno sredstvo: praktično gospodinjstvo in internat. Tudi na stroških se pri potovalnih gospodinskih tečajih nič ne prihrani, ker mora vsak okraj, kjer se ima vršiti tak tečaj, vedno z novimi stroški začeti. Tudi gredo navadno takoj po teoretičnem pouku gojenke domov in se ne seznanjajo s prakso in ne uživajo prednosti skupne družine, internata. Ne smemo pa takih potovalnih tečajev zamenjati s kratkimi specijelnimi tečaji (uporaba in vkuhanje sadja, zelenjadi itd.), kateri tečaji imajo povsem drugo nalogo.

Učna doba.

Kar se tiče časa, kako dolgo naj traja vsak tečaj, bi bilo seveda najbolje celoletna šola. Iz raznih razlogov se pa morajo taki tečaji navadno skrajšati, pa ne pod 6 mesecev; v tem času se morejo doseči povoljni uspehi, ako so učne moči na razpolago ter so gojenke splošno dovolj izobražene, česar pa pri nas še ni! Da se povzdigne tudi splošna izobrazba, je treba za dekleta sprememb v ljudskih šolah; tudi zanje bo treba nadaljevalnih šol po zgledu deških. Da bodo uspehi povoljni, je treba marsikaj sprememb pri naših gospodinskih šolah.

Učne moči.

Ker je delovanje na kmetijskih šolah težje, kakor na mestnih, je treba dobrih učnih močij. Dosedanje učne moči izhajajo večinoma iz meščanskih krogov, uradniških in veleposestniških družin, ter nimajo pravega upogleda in zadostnih izkušenj glede kmetskega življenja in delovanja. Treba je leta in leta med kmeti živeti, da se spozna njihova duša. Šele potem je delovanje med njimi uspešno. Učne moči, ki naj bodo popolnoma strokovno,

teoretično in praktično izvežbane, se morajo popolnoma živeti v kmetijske razmere in morajo biti tudi za pouk sposobne. Treba je pa, da imajo predvsem priliko, da se vsestransko izobrazijo, imeti morajo predvsem znanje v kmetijskem gospodinjstvu.

Teoretični usposobljenostni izpit, ustmeni in pismeni, se kaj hitro napravi, to pa še ne zadostuje. Ako hoče žena izvrševati poklic gospodinjske učiteljice, treba ji je praktičnega znanja v kmetijskem gospodinjstvu. Težišče vsega ženskega delovanja je domače ognjišče. Od učiteljice gospodinjstva se mora zahtevati, da z uspehom poučuje le malo izobrazena kmetška dekleta. Ona mora vedeti, kaj rabi bodoča kmetica - gospodinja iz zdravstva, pri vzgoji otrok in strežbi bolnikov. Praktično mora poučevati dekleta v vrtarstvu, uporabi mleka, svinjereji in perutninarstvu. Znati mora praktično kuhati, prati in krpati. Važna je priprava dobre in okusne navadne kmečke hrane iz praprostih sredstev, katere nam nudi kmetija. Da se vse to znanje doseže, je treba najmanj dveletne poskušne dobe pod vodstvom strokovno že izvežbanih moči z zadostnimi izkušnjami. Država mora skrbeti, da se morejo bodoče učne moči izučiti na kmetih, in ne v mestih, kjer so razmere in navade vse drugačne kakor na kmetih.

Pouk.

Pouk je treba v marsičem preustrojit. Vstop v gospodinjske šole naj bo dovoljen kmetskim dekletom z že izpolnjenim 16. letom; mlajše gojenke nimajo še pravega zanimanja za razno učno snov, kakor n. pr. oskrba in negovanje otrok. Praktičnega pouka se dotaknem le glede najvažnejših točk.

V kmetijskih gospodinjskih šolah je treba vzgajati pridne, delavne in izobražene kmetice in kmetske posle, ne pa mestnih kuharic. S pravilnim poukom se njihovo mišljenje ne okuži, pogloblje se v kmetijstvo, dobe večje veselje zanj in ostanejo to, kar so bile: kmetice. In ravno to se hoče s kmetijskimi gospodinjskimi šolami doseči, ker je ravno izseljevanje kmetskih deklet bolj razširjeno kakor moških; to pa moramo zabraniti!

Ne tort in finega peciva jih učimo, ampak kako se speče tečen, dober domači kruh! Ni jim treba vedeti, kako se čistijo bele glacerokavice, kako se servijete na krožnike umetno polagajo in drugo tako. Učijo se naj, kako se priprosta obleka v redu drži, popravljajo nogavice in lika perilo. Treba jim je pouka, kako se doma pridelano najbolj racionalno, gospodarsko porabi in proda. V gospodinjskih šolah se morajo naučiti, kako se oblači, kopa, pita dojenček, kako se njemu in drugim bolnikom streže v boleznih, in še drugo tako.

Število šol.

Ustanove se naj vzorne kmetijske gospodinjske šole v zvezi s sedanjimi kmetijskimi šolami, kjer imajo dovolj učnih sredstev in potrebno posestvo. Kakor pa bo treba pomnožiti strokovne šole za kmetske sinove, tako bo treba tudi za dekleta večjega števila gospodinjskih šol.

Naloga države je, skrbeti za potrebni pouk ženskega naraščaja. Ako hočemo imeti ženo, ki naj bo pridna, zvesta družica in gospodinja ter mati, se mora najprej sama izobraziti; potem bo še le znala druge vzgajati. Izobrazena žena skrbi za zdravje in zadovoljnost družine, ki tvori podlago občinam in močni državi!

Družina.

Slika iz našega begunstva.

France Bevk.

Vlažna noč je padla na zemljo. Na novo zapadli sneg ob barakah se je cedil, umazana voda je polzela v razmehčano gáz, pretakala se po poti in se nabirala v kaluže. — On pa je bežal, bežal, bos, s hlačami do kolen, gologlav; ničesar ni

videl, ne neba ne zemlje; samo dve sivkasto beli vspretni progi sta mu kazali smer kot v neskončnost in se tam nekje zožili v neprodarno temo. Tuintam je sijala skozi okna svetloba na pot, kot bi planil preko žarka v zopetno temo, ki se

je tiščala na lica, na roke... Mishil ni ničesar. Hotel je naprej, kolikor mogoče naglo, nekam tja v temo. Premrle roke so držale nekaj mehkega, belega in tiščale k sebi, na prsa, in bilo mu je, da ga greje z neizmerno toploto.

»Kdo?« je zarežala straža iz teme in se premaknila tik ob voglu dolge barake.

Ni je slišal, bežal je dalje. Gorkota je planila v lica in v zaplavele noge, nič več ni zeblo. Čutil je samo, kako so se stopala pogrezala v nekaj mehkega, žvečkajočega med prsti, kako je štrcalo po nogah, po obleki, za vrat, na glavo. Zadel je ob nek predmet in omahnil za hip; potem je dirjal dalje in se ni zmenil, da ga je zaskelilo na čelu, da je obrisal nekaj spolzkega...

Ko je došel na prag »domače« sobe, je postal. Slabo razsvetljen prostor je ležal v polmraku. Od sten, polic, razobešenih predmetov, bornih postelj, so vstajale sence in se skrivnostno družile z ozadjem. Okoli brleče svetilke se je širil pisan kolobar, ki je žgal v oči. Iz pečice v kotu je padal pas svetlobe po tleh, po raztreseni slami in par kosih obleke. V bližini pečice je bilo postlano ležišče, pogrnjeno z uboštvom, na katerem je ležalo telesce petletnega otroka, zagrnjenega v pisano krilo; videl se je samo voščenobled obraz s plavkastimi ustnicami. Napol odprte oči so bile, kot bi sanjale, in usta, kot bi hotela še v zadnjem trenutku nekaj povedati.

Poleg je čepela na tleh mati, ki je došla malega otroka: hlastno jo je grabil z rokami; gledala je nepremično v tla preko mrtvega telesca nekam v brezizrazen nič. Čisto v kotu ob peči je ždel na pručici ded s sklenjenima rokama. Bil je gluha. Medle, sive oči so hlastno iskale po prostoru, izraz njegovega obraza je bil čudno plah.

V drugem kotu sta čepela stavec in starka na svojih sedežih: druga družina, ki se je naselila v tem prostoru. Stavec je imel dolgo brado in je bil zaviti v črno, debelo suknjo. Starka je trepetala, zavita v ruto do nosa in s praznimi čeljusti neprenehoma nekaj žvečila; pri tem opravi se je čudno zgibal njen nagubani obraz. Gledala sta skoraj ves dan drug v drugega; le včasih sta se ozrla v ta kot in s solznimi očmi zopet drug v drugega. Kadar sta molila, sta vzdihala neprestano.

Vrata so bila odprta in nihče ni zapazil dečka. V svoji enajstletni pameti je

naglo preudaril položaj, in bilo mu je, kot da so mu noge prirastle. V kolenih, v prsih in glavi je trepetalo, in tega trepetanja ni hotelo biti konca. Tisto mehko, ki je nosil na prsih, je stisnil še bolj, v bolesti, tako, da je zahreščalo: prestrašil se je in malone spustil na tla. Zagrabil je nato še huje in pritisnil na obraz... Ne jok ne smeh ni bilo, kar se mu je izvilo iz prsi.

Ded je uprl vanj nemirne oči, mati se je prestrašila, otrok je zakrožil z ročico, onadva v kotu sta se ozrla. Mati je dejala z lahnim trepetom v glasu.

»Primož... Primož... ali si — prinesel?«

Ni odgovoril. Za hip je še strmел v voščeno blede obraz. Nato se je zganilo v njem, kot plamen v slamo. Z drobnimi, naglimi koraki je planil k postelji, pritisnil oni predmet na mrtvo telesce, na glavo, izgrebel iz cunj mrtve roke in pristikal vanje.

»Cirilček!... O, Cirilček! Na, zajčka, na! Kot živ je, no, kot živ je, gleda... celo, celo glas dá od sebe. Kaj bo dejal ata, Cirilček... kaj bo dejal ata? Saj sem ti prinesel zajčka... saj — sem ti — — prinesel — — —«

Te besede so se trgale skozi jok, podobno obupnemu tuljenju v smrtni grozi, krčevitemu, neznosnemu v svoji prostosti, da je odmevalo od tenkih sten in sezalo v mozeg in dušo.

Cirilček se ni zganil. Ročice so omahnile in oči so zrle vanj, kot bi izpraševale. Bel zajček, sedeč na zadnjih nogah, oblečen v mehko volnenino, s steklenimi očmi, mu je ležal na prsih, tako nem, kot on.

»Cirilček... glej, prinesel sem ti... na, na, na! — Kaj bo dejal ata?...«

Ded je razločil nerazločen šum, gledal in se nemirno premaknil z razprtimi usti, kot bi na vsak način hotel razumeti. Mati je položila jokajoče dete v stran, sklenila roki za hip, potem je prišla Primoža in ga pričela tresti — reči ni mogla prvi hip ničesar.

V hipu je Primož utihnil. Utrujenost in gorkoto je začutil v udih. Popadel je zajčka, zavihtel ga in zagnal v kot, v temo in smeti.

»Tam bodi!... Tam bodi! Ti... ti...«

Stiskal je roki. — Nato je zdrknil izmučen na tla. V glavi ga je tiščalo, kot bi rastel črv v njej. Umaknil se je k steni, sključil se v dvoje gub in se naslonil na levo stran telesa, objel koleno, in oči in ustnice so šepetale.

»Oh, ti moj Bog!« se je slišalo iz kota in vzdih se je spremenil v šepetajočo molitev, z glavo nagnjeno v stran.

Potem je bilo vse tiho. Tiho zunaj, tiho v sobi. Mrzel zrak in tema sta se premikala tiho. Ne tiktakanja stenske ure, ne prasketanja ognja, ne koraka straže zunaj, ne vetra ni bilo čuti. Še tisto v prsih vseh, v očeh vseh je molčalo in tiščalo, tiščalo, težilo, samo da ubije slednji glas, ki bi pričal, da živi v prsih nekaj...

Otrok na odeji je utihnil in zaspal; mati je zopet gledala v tisto nerazumljivo točko na tleh; ded pa je gledal, gledal, kot da hoče na vsak način razvozljati, pa je izgubil nit miselnega razvoja. Kot da je tudi matere groza te tihote, je pogledala na sina skozi rdeče obrobene oči in vprašala: »Kje si dobil zajčka?«

»Zajčka?« je pomislil, zrl in ni odgovoril, ker je slutil, da vprašanje ni veljalo njemu, ampak nemi grozi, ki je napolnjevala mrliški prostor. Vendar je sam pri sebi pomislil še enkrat: »Zajčka?«

— — — Ko so se peljali v vlaku, trdo natlačeni drug ob drugem, z žalostnimi pogledi, jokajoči, gledajoči na čudne tuje pokrajine, mesta, vasi, na čudne ljudi — takrat je zagledal Cirilček kmetico, ki je nesla belega zajčka, živega, s črno liso na glavi, ki je gledal z velikimi očmi v svet. »Mama, zajček!« je zaklical in se je prijel za krilo. »Mama, zajček!«

Vlak se je premaknil in odpeljali so se, zajček pa je šel s Cirilčkom, letel poleg vlaka, čez hribe in ravnine, prikazoval se v sanjah in v žalosti: »Mama, zajček!«

»Tiho! Kupila ga bom!« Dasi je vedela, da ga ne more kupiti.

Ko so se ustavili v tujem kraju z nerazumljivo govorico, v čudnem stanovanju, da niso vedeli, kje naj ležijo, kje kuhajo, kaj jedo, ni letel zajček dalje, tam se je ustavil, v tisti čudni deželi. Jakob, ki je bil starejši in ki je že hodil v šolo, je vprašal: »Mama, ali smo že, na Kitajskem?«

Takrat so se zasmeli prvič od tedaj, ko je zagorel jugozapad v čudnem ognju, ko so mrzlične roke zagrabile otroke in par cunj in so hiteli — neznano kam.

Kot da so postali večni romarji in ni konca... Ko so jih zopet naložili na vlak in jih peljali drugam — je šel zajček za njimi, dasi so odšli popolnoma tiho in v noči. Tam se je ustavil zopet — pa šel je zopet za njimi in se spet ustavil... Ro-

manja ni bilo konca. Cirilček ga je tiščal v prsih — najdragocenejšo svojo željo...

Primož se je stresel. Tihota ga je predramila iz spominov. Neko posebno bolečino ima tišina, kadar hoče srce, da bi vpilo in prevpilo vse. Ozrl se je. Ded je gledal vanj in namignil z roko, kot da hoče nekaj, brez zobe čeljusti so bile odprte. Primož se je primaknil.

»Ali... ali...« je kazal ded s prstom na mrтво telesce in gledal široko: »ali, ali je mrtev? Ali je umrl?«

»Je,« je pokimal Primož. Starček je še vedno gledal z odprtimi usti, kot bi pričakoval še nečesa; nato je sklenil zopet roki in pogledal na mrliča.

»Oh, ti moj Bog!« je zavzdihnilo iz kota. Mati se je dvignila za hip in zopet zagrebla glavo v dlani. Plamenček v luči je trepetal in se kadil. V voščenenem obrazu je zapazil Primož nekaj, grenkemu nasmehu podobnega. Krogi oči in nosa se je plazila senca.

Kdaj se je pričelo to umiranje? Kot da piska čudoviti podganji lovec iz pravljice na srebrno piščalko. Procesija otrok se zgrinja iz barak... Piska tujina, nje grozni obraz in zrak in trda romarska pest. »Mama, domov!« Pa umrje. »Mama, domov!« Pa zopet umrje. »Mama, kje pa je tu solnce?« In že ga ni...

Kaj je dejal oče tedaj, ko se je poslavljaj? Nikdar preje ga Primož ni slišal jokati, in tako neznano težko je, če se oče joče, tisočkrat težje, kot če joče mati. Takrat je jokalo vse, drevje in kamenje. »Nikdar več vas ne bom videl.« Stal je na pražo in butal z glavo ob podboje vrat. Mislil je na lastno smrt. Primož pa ga je prijel za roko: »Še vse, še vse boste — videli.« Zbežal je...

Legel je prvi otrok in v vročici stegal roki, jokal, vpil, bledel: »Mama, mleka!« Ko je umrl, je legel drugi, potem so ležali vsi po vrsti, po tleh, po slami: »Mama, češenj!« — Tretji: »Mama, kruha!« Četrty: »Mama, fig!« In vedno isto: Primož je stisnil v svoja prsa, še z rokama se je prijel, da bi se ne utrvalo in ne našlo poti na dan. Mati je jokala in potem strmela v neko točko na tleh — vedno enako. Ded je gledal nerazumljivo in vpraševal v presledkih: »Ali je umrl?« Še vedno ni razumel.

V sobo sta se naselila stavec in starčka in se stisnila brez mrmranja v desni kot. Umirajoča družina ni rabila cele sobe.

Ko je zaklical peti, Cirilček: »Mama, zajčka!« se je v Primožu čudno zganilo.

Vsakdo izbere nekaj nemogočega, kot da je potem v tej želji utemeljena smrt. Čutil je trdo očetovo desnico v svoji roki. Planil je naenkrat in zbežal...

Sosedi v vasi, bogatejši kot ti, so morali potovati isto pot. Imeli so otroke, in eden izmed otrok je imel narejenega zajčka, lepega, tako zelo enakega živemu. Ali so ga prinesli s seboj? Bežal je, da vidi.

Ko je stal v sobi oddaljene barake, v razsvetljenem prostoru, je zagledal zajčka v kotu. Prvi hip ni mogel povedati, in ko je povedal, so gledali, in otrok, čegar je bil zajček, ga ni hotel dati. »Kaj bi z zajčkom?«

»Prinesem ga nazaj. Dam kaj drugega.« — »Daj, no, daj!« — Pa otrok je vpil, ni dal zajčka. Primož je šel in stal pred barako v snegu, vrnil se: »Pa vendar bi rad zajčka.« Zdelo se mu je, da sliši Cirilčkov klic in da leži očetova trda roka na srcu. Pokleknil bi bil, prosil s povzdignjenima rokama. Pa je zopet šel.

Ko je zopet stal pred barako, je prhitela za njim starejša hči: »Na, zajčka!« Objel bi jo bil, se zahvalil, poplačal stotero z enim samim pogledom. Z obema rokama je zgrabil zajčka in ga pritisnil na prsi ter zbežal domov...

No, zdaj je zajček v kotu. Pa zajček je postranska stvar, zato ga je zagnal v kot. Voščeno blede obraz se je smehljal.

V nogah in na čelu ga je skelelo, v glavi in v prsih ga je tiščalo. V telesu je čutil pijanost.

»Če se vrne oče, ali se bo ustavil z brašnjem na razvalinah hiše in butal z glavo ob golo kamenje?«

Tihota je bila neizmerna, kot bi hotela vse utajiti, obenem vse poplaviti, zadušiti. Starec in starka nista več šepetala molitve, zadremala sta. Plamenček v luči ni plapolal več, enakomerno je gorel in se kadil v dolgo, sivo črto. Najbolj tih in najbolj grozovito miren je bil mrlič.

Ded, ki je bil zadremal, se je zdramil. Dotaknil se je Primoža in njegove oči so gledale tako nemirno begaje kot preje. Zopet je pokazal s prstom na Cirilčka in pridušeno vpil kot vedno: »Ali je umrl?«

»Je!«

»Kaj?« je zijal in ni odmaknil kažočega prsta.

»Umr! jel!«

»Aha!« je pokimal, da razume. Pomislil je nekoliko, nato se sklonil zopet in del Primožu roko na ramo: »Ali Ja-

neza... ali očeta ni?« Pozabil je, da je sin pri vojaki.

Primož ni odgovoril. Stisnil je ustnice in trepetal. Starček je mislil, da je bil v teh ustnicah odgovor in je nemo pokimal, da razume.

Zopet tihota. Ne dreves, ne vode, da bi šumela. Le tihoto da bi ubil s pestjo, a niti senca se ne zgane, kaj da bi šele zašumela.

Postalo mu je nejasno, in čeravno je imel občutek, da sanja, je videl vse pred seboj, voščeno blede obraz, mater... V vratih se je prikazala senca, dva resna obraza je razločil, nekaj ostrega, svetlega... Tihota se je razklala.

»Ali smo hudodelci?« je planil. »Ali smo hudodelci?« Vsi so ostrmeli. Ostri bajoneti so se svetili. »Ali nismo vaši? Ali smo...« mala pest je udarila — »hudodelci? — — —«

Cirilčka ni bilo več. Na istem ležišču je ležal Primož. Telesa ni bilo skoraj več, samo dvoje velikih oči je sijalo in zdelo se je, da od trenutka do trenutka rastejo.

Mati je slonela ob njem. »Kaj bi rad?« »Očeta,« je dejal in se prestrašil, kot da je v tej besedici in želji že nekaj zapisanega. »Ali piše?«

»Dolgo ne piše. Kaj bo dejal?« Pa se je ustrašila velikih oči, ki so ta trenutek zrastle še bolj in ji hotele prebosti do srca.

»Jaz ne smem umreti,« je dejal pri-tajeno in oči so bile še večje. »In tudi — pišite očetu, da nisem umrl. Ali boste?«

»Bom!« In ni jokala. Gugala je na kolnih dojenčka, ko se je prebudil v tem.

Nekaj trenutkov sta molčala, velike oči so gledale na strop, otemnel od vlage. Roka je potegnila preko čela. Mal glasek je piskal. Ded je napravil kretnjo z roko, kot bi hotel vprašati: »Ali je umrl?«

»Pa — to. Tisti mlinček v potočiču, ki sem ga naredil, s stopami in dvema kolesoma, naj bo Jožkov, ker je Cirilček umrl, nobenega drugega! Voziček naj ima tudi in gugalnico na češnji.«

»Da. Ampak, dejal si, da...«

»Ne, saj res,« so se začudile oči. »Toda — jaz ne bom rabil, velik bom.«

Zopet so gledale oči v strop in tihota je udarjala minuto na minuto.

»Star ni lepo biti. Kaj misli ded? Ali ni bil vojak že pod Radeckijem? Vprašajte?« Oči so začudeno gledale na deda.

»Ali niste bili že pod Radeckijem?« je vpila mati in ded se je zganil in poslušnil.

»Ali niste bili vojak?«

»Ne vem,« je odkimal in zevaje mislil na zmisel teh besed, ki se mu je zdel silno tuj.

»Vse je pozabil,« je omenil starec iz drugega kota.

Mati je stisnila dete, zastrmela v točko na tleh, kot da je v nji tok njenih misli.

»Nikdar ne pozabim! Pozabita fant in dekleta, otroci... Očetje, matere, družine, hiše, vasi ne bodo pozabile. Od severa do juga se borimo, zmagujemo, padamo. Kolikokrat je že zapečaten v mojih prsih vsa bridkost izgnanstva in tujine, bede in smrti. V kri bo prešla, v kri, in otroci bodo, prišedši na svet, v joku govorili to, govorila še drevesa, travniki, polja. No, vas vprašam, ali nismo dovolj pretrpeli?«

Starec v kotu se je okrenil, gledal venomer in ni dejal ničesar. Ded se je posmejal in pokimal. Čudno, bebasto, kot preteklost so se režale brezzobe čeljusti. Primož je upiral oči na mater: Sopel je težko, zmočil ustnice, trudnost ga je mamila.

Mati pa je zaihtela: »Ali smo otroci? Karkoli — dovolj smo močni, da prestajamo usodo, dovolj šibki, da padamo. Najbridkejše: od groba do groba sto dni hoda...«

Stiskala je otroka. Pridušeno ihtenje je potresalo telo. Sicer molk od stene do stene.

Ko so zazvenele stopinje in glas, so se zdrznili. Primožu so zablestele oči: »... hudodelci, hudodelci,« potem jih je trudno obrnil v odejo in ni več pogledal kvišku.

»Koliko vas je tu notri?« je nastavil došlec konico svinčnika v rjavi zapisnik; za njim je gledala čez rame druga glava, bajonet se je svetil.

Nihče ni rekel ničesar. — Starec v kotu se je dvignil, brada se mu je tresla, zavijal se je tesneje v suknjo, ki se je dozdevala zelo ohlapna, z roko je potresal in kazal prste: dva... trije... štirje... Nazadnje je dejal: »Šest nas je še, gospod, šest nas je.«

Pogled je meril Primoža, svinčnik se je sukalo med prsti. »Pet vas je. Pet. Ali onega tam štejete?« Svinčnik je zapisal: »Številka 32: 5 oseb.«

Mati je mislila na dojenčka in bilo ji je, kot da čuti v krvi njegov klic. Primož pa je gledal v temno rožico na odeji, rožico s petimi peresci. Kot da se je srce oprlo nanjo.

»Še ena družina pride tja v tretji kot. Izpraznite ga, počedite! Tri osebe! Tedaj: družina Javornik: tri osebe, družina Klančič: dve osebi, družina Pristav: tri osebe. Skupaj: osem oseb.«

»In v četrtem kotu zajček,« je pomislil Primož, a ni pogledal kvišku — »in v kotu zajček, jaz nisem v številu.« Zganil se je in potegnil odejo nad glavo. Stisnil je ustnice. »Oče!« Ob sunkih v prsih so se skrčevale mišice, tiščal je... zgrabil se z rokama v tla, da ne bi trepetal.

Iz tretjega kota so spravili ropotijo, pometli so, potem pa je prišla nova družina. Kovčeg in v veliko ruto zavezane cunje, široka blazina, dveletni otrok, bolehnata žena-mati in nje črnooka in črnolasa sestra, ki je tudi nosila črno obleko in imela temno polt. Par pogledov po prostoru, vzdih, pridušena vprašanja. Potem se je ustanovila v kotu. Položila je blazino po dolgem, potem počez, primerjali so kovčeg, kup cunj. Nazadnje je bilo vse dobro.

Bolehna ženska se je zavijala v rdeč plet in gledala tako čudno, sovražno, skoraj s črno obrobljenimi očmi. Stregla je otroku, ki se je kisal in mu dajala v roke igrače, ki niso bile podobne igračam. Otrok jih je metal od sebe. Črnolasa ženska pa je vzela knjigo in gledala v njo, vsak trenutek ji je ušel pogled po prostoru. Njene oči so bile take, da jih ni mogel gledati nihče, da ne bi strepetal pred njimi.

Niti dnevna svetloba ni zatrepetala. Starec in starka sta bila obrnjena v steho. »Vode,« je hotel zašepetati Primož, pa je molčal. Gledal je v tretji kot, in ko so ga zadele tiste oči, silne kot očetov jok, je zamižal: »Oče!«

Dveletni otrok je capljalo po prostoru in našel zajčka: »Mama, macek!« Mahal je z njim, smejal se, capljalo z nožicama: »Mama, macek!«

»Pusti, ko ni tvoje! To je bak! Pusti!« Otrok se je ustavil in gledal na mater in na vse ter ni mogel razumeti. »To je bak!«

»Naj ima!« se je hotel dvigniti Primož, pa se ni mogel. Glas mu je bil izpremenjen in se je trgal iz grla. Otrok je pogledal na odejo, odkjer je prihajal glas in vsi drugi so pogledali tja. Otrok je skakal

in se smejal. Ded je razprl usta in pogledal na snaho: »Ali je umrl?«

Odkimala je in zastrmela v tisto točko, kot vedno. Nekaj groznega je ležalo v ozračju te tihote. Vse, kar je radostnega, želi večnosti, le bridkosti noče biti konca.

Iz kota se je začul naenkrat pretresljiv jok s svojim globokim vzrokom. Pridušeno podhrtevanje je bodlo kot ostrina, vilo se po prostoru, rilo v telesa in duše. Črnolasa glava se je zagrebla v knjigo. Vsi so strmeli za hip in potem zajokali tiho. Primož je zaprl oči in se boril.

»Brala sem povest o družini,« je dejala slednjič ona črnolasa v tretjem kotu in uprla oči, objokane in svetle po vseh. »Sedé za mizo, beró, v peči gori, zunaj sneg... Zakaj pišejo take stvari?«

Hipen molk, kot bi ostrmeli vsi. Nato se je mati zravnala in gledala na dojenčka. »Družina? Kaj je družina? Ali to, kar raste? To, kar umira? Če manjka enega izmed vseh, ki so skupni, ali je to še družina? Če nima ne ognjišča, ne zemlje, ne veselja, ne ljubezni, ne ve za jutro, za večer, ne za praznik — je to še družina?«

Utihnila je. Globoka sapa vseh je pritrjevala. Ded je zijal, otrok je tipal zajčkove svetle oči iz stekla.

»Koga se bojim? Moža ali sebe, svidenja obeh? Ali naj se vrnem, če bom sama, popolnoma sama? Morda me ne bo več. Ali se ne bo zjokala še zemlja? Ne vem, če padajo možje ali padajo družine?«

Ko pišem možu, rečem: ni družine! Ali se bo on vračal na dom? Koliko nas je bilo? Sto družin bodo spravili na en prostor: deset ljudi... in bodo brali imena.

Solzne oči so zrle brezupno v tihoto. Otrok je zapazil, da zajček cmevka, če ga stisne. Vzklikal je. Mati z dojenčkom je hotela še nekaj reči: »Saj ni mogoče... ni mogoče!«

Nekaj čudno težkega je čutil Primož v sebi in krog sebe. Želel je nečesa, sam ni vedel kaj. Ne češenj, ne zajčka — nekaj, česar ne more poznamovati in vendar živi... Očetova trda roka je božajoča ležala na prsih in nad tihoto.

»Mama, povejte, ali smo tudi mi sovražniki?«

Vsi s pogledi vanj. Mati je molčala, odprla usta in strmela v deda. Ta je mislil, da mu nekaj pravi, strmel je v navzoče, nato je odmajal z glavo.

»Jaz ne vem. Ali je umrl? Kaj je?«

»Ne, vi ne veste ničesar. In ti tudi ne,« je stisnila otroka, zazibala ga na kolenih, nato sklonila glavo čisto nanj in ga poljubljala. »Vidva otroka. Vidva se povrneti... vidva... Vidva...«

Starec je pokimal, kot da razume in oči so zopet begale po sobi, na starca, na starko, ki sta molčala, na Primoža, ki je zamižal in ni pogledal več...

»Mama, macek!« je vpil otrok od veselja.

Mladenki.

M. J. — Gorenjka.

Ah, le pristrčno se našmej, dekle,
ko prvič v svet namerjaš svoj korak.
Saj zdaj ti radost še iz srca vre,
ko v popju mladem gledaš v raj sladak.

Ne slutiš pač kam nova pot te vodi,
ki s čela zvabi kdaj ti znoj rosan.
Po glavi le ti misel sladka blodi:
Ah svet je lep — in hod po njem krasan!

Kaj veš, da rože, ki cveto v življenju,
pokriva trnje britko črez in črez,
da bodeš trgala jih kdaj v trpljenju,
da mehka dlan ti okrvavi zares.

Ne piješ zdaj še grenkega pelina
iz kupe, ki ti jo napil bo svet.
Nič ne kali ti svetlega spomina,
le z upom zreš v ta lepi — zali svet.

Zapoj pristrčno zdaj, zapoj, dekle,
morda poslej ne bodeš nikdar več,
če tudi tebi bo, kot meni je
usode čas zadal prevare meč.

Za dr. Krekom!

Iz vsega početka smo si bili na jasnem, kako velike težkoče nas čakajo z izdajanjem slovenskega ženskega lista. Ko bi bili Slovenci 50 milijonski narod, kakor so Nemci, Francozi i. dr., bi bila lahka reč. Treba bi se bilo le odločiti, ali hočemo izdajati ženski družinski list ali list za deklice do 16. leta ali pa moderno žensko glasilo za žensko izobrazbenstvo. V vsakem slučaju bi mogli računati na zadostno število naročnikov. A med poldrugmilijonskimi Slovenci?! Tu bi se moral ženski list prilagoditi zahtevam samo na gospodinjstvo mislečih kmetiskih in meščanskih mater in hčera, zahtevam delavk in uslužbenk, zraven pa vendar tudi zahtevam ženske inteligence, v kateri mora list koncem koncev iskati in najti svojo нравno oporo. To je težka, vendar pa ne neizvedljiva naloga, samo razumeti jo je treba prav.

Uredništvo stoji na tem-le stališču: Nova doba stavi na ženstvo vseh stanov in slojev čisto nove zahteve in naloge, na katere je bila posebno Jugoslovanka vse premalo pripravljena. 1. V gospodarstvu, v kmetiskem in meščanskem gospodinjstvu bo čimdaljebolj prevladovala tehnika, stroj. Jugoslovani si bomo morali svoje narodno gospodarstvo nanovo ustvariti in urediti po njem vse pridelovanje in použitek. Tu bodo pripadle tudi ženstvu nove, važne naloge. Tiste ročnosti in gospodarske vednosti, s katerimi je izhajala ženska v starih razmerah, nikakor ne bodo več zadostovale niti za dom. 2. Nove gospodarske in družabne razmere silijo ogromno večino ženstva na pridobitno delo izven doma. Vse te ne morejo postati služkinje ali tovarniške delavke. 3. Živimo v stoletju otroka, in spodobi se, da se ženstvo tega zave. 4. puščata materinski in pridobitni poklic v ženi še mnogo neizčrpanih sil, ki jih splošnost nujno potrebuje. Zato je 5. prav, da je zmagala demokratične misli pokličala žensko tudi na politično polje, v zakonodajo in upravo. Tembolj prav, ker se 6. moški in ženski duh izpopolnjujeta in šele oba skupaj najdetja v vseh uredbah pravo zlato sredo. In 7. gredo ženski kot umnemu bitju kratkomalo vse pravice in svoboščine, katerih potrebuje, da more izrabiti vse svoje individualne, posebne dušne in telesne zmožnosti in se razviti v osebnost.

Iz teh temeljnih dejstev izhaja ženskemu listu naloga, da ženstvu odpira pogled v novo dobo, nove dolžnosti: 1. odpira nove vidike o gospodarski in gospodinjski izobrazbi ženstva. Tu se resen ženski list ne more pečati

s paberkovanjem iz gospodinjstva in prinašati »malo o kuhi, malo o snaženju, malo o vrtu za zelenjavo, pa o kvačkanju in vezenju s slikami po zgledu nemške »Mädchen-Zeitung«, kakor nam v pismu dobrohotno svetuje neka naročnica. To je tisti značilni stari ženski diletantizem, ki se igračka z vsem mogočim, ničesar pa temeljito ne zna in tudi resnim ne smatra. Temu diletantizmu moramo ravno napovedati najneizprosnejšo vojno.

Danes gre za to, da se dekleta že v ljudski in nadaljevalni šoli začne seznanjati z gospodinjstvom, v katerem naj se potem izpopolni v gospodinjskih šolah in posebnih tečajih za posamezne gospodinjske vednosti, ozir. ročnosti. Razen tega mora vsaka ženska še sama skrbeti za izpopolnitev svoje strokovne izobrazbe s čitanjem strokovnih knjig in časopisov. Katera tako resno pojmi svoj gospodinjski poklic, ne bo iskala diletantskih paberkov o svoji stroki v nestrokovnih listih. In vzbuditi v ženstvu tako resno pojmovanje o gospodinjski vedi in dolžnostih, potezati se za preobnovo pouka v ljudski šoli in na učiteljišču na korist gospodinjstvu, za osnutje novih izobraževalnih možnosti v gospodinjstvu in kmetiskem gospodarstvu — to smatramo za nalogo našega lista.

2. Ženska v pridobitnem poklicu. Tu je zopet naloga ženskega lista opozarjati in zahtevati, da se ženski mladini omogoči temeljita strokovna izobrazba, da ženska ne bo povsod le delavka druge in tretje vrste, le podajalka, slabo plačana in prezirana, marveč polnovredna in dobro plačana delavna moč z vsemi pravicami, ki jih uživa kvalificiran delavec. Zahtevati moramo obveznih nadaljevalnih šol za dekleta, naklonitev vseh ustanov in ugodnosti, ki jih uživajo vajenci, tudi vajenkam, ustanovitev srednjih in visokih strokovnih šol za ženske oziroma sprejem na dosedanje moške zavode. Naš list mora razpravljati o položaju in potrebah ženstva v raznih poklicih, o strokovni organizaciji in socialni zakonodaji.

3. V stoletju otroka se mora ženski list pečati z umsko in srčno izobrazbo mater, skušati vzbuditi v ženstvu globok smisel za svetost materinskega poklica in družine, pečati se pa tudi z javno vzgojo mladine, z zakonodajo v varstvo mladine itd.

4. Sedanja vojna je oziroma bo pustila toliko vsakojakega dušnega in telesnega gorja, da država in drugi poklicani činitelji še davno ne bodo mogli vsemu kaj. Tu je

treba v ženstvu vzbuditi socialni čut, smisel za socialno delo, opozarjati na socialne rane in na potrebo socialne izobrazbe.

5. Politika — kakšno obširno polje! Predvsem mora ženski list braniti in zastopati zahtevo po ženskih političnih pravicah in v smislu 6. točke bistriti pojme o potrebi ženskega sodelovanja v politiki in zakonodaji zlasti v treh smereh: mirovne misli, treznosti in nrvnosti, dalje v ljudskem in ženskem šolstvu, narodnem gospodarstvu, socialni zakonodaji.

7. Moramo zahtevati, da se odpravijo vse enostranske in krivične ovire, ki jih vsebujejo pisane postavbe in nepisani običaji, s katerimi se omejuje ženska v svobodni izvolitve poklica, izobrazbi zanj in njega izvrševanju, bodisi to materinski ali pridobitni poklic ali sploh način življenja. Tudi z ozirom na žensko naj veljata v polni meri večni božji in natorni zakon.

Vse to so stvari, ki jih nova doba brezpogojno zahteva in ki se bodo uresničile, če ne z našim sodelovanjem, pa preko nas. Čas se ne da zadržati ne dozoritev misli v njem.

Gre torej za velike reči, za reči, ki tičejo vsega ženstva. O vsem tem je poklicano pisati edino žensko glasilo, ki ga imamo Slovenci. Gre le za to, da se vsa ta vprašanja obdelujejo v kolikor mogoče lahko umljivi obliki. Seveda pa moramo ob tem tudi mi staviti na čitateljice gotove zahteve.

Čitati človek — posebno mlad človek — nikoli ne sme zgolj za zabavo, marveč v svrhu izobrazbe, razbistritve uma. Kdor bere vedno samo za zabavo, ta duševno poleni, otopi. Tudi duševne moči je treba gibati, napanjati in vežbati, da ostanejo močne in prožne. Človek, ki je nadarjen in stremljiv, četudi nima velike šolske izobrazbe, ljubi resno duševno delo, duševni napor, resno čtivo; takemu kmalu ne ugajajo več spisi, v katerih mu pisatelj duševne hrane ni le na drobno razrezal in sesekljal, marveč jo celo prežvečil. Dr. Krek je vedno povdarjal, da je treba za ljudstvo pisati tako, da se uči in sili samo misliti in o čitani stvari dalje razglabljeti. To je šele prava vzgoja in izobrazba, ki naj jo nudi tiskana beseda. V članku »Dr. Krek in ženska« smo čitali, kako težka predavanja je imel dr. Krek za delavke in vendar so ga umele. Ali poglejmo socialistične liste in spise: dasi so namenjeni najširšim slojem, so vendar vedno na višini in pisani tako, da jih tudi izobraženec in nasprotnik

s spoštovanjem vzameta v roko. Tako se vzgaja, tako se izobrazuje ljudstvo, tako se poglobuje umevanje in pridobiva spoštovanje do misli in načel, ki jih kak list zastopa.

Ta visoki cilj si je postavila tudi »Slovenka«: naše ženstvo vzgajati k samostojnosti, značajnosti, blagosti in notranjemu poštenju, izobraževati ga, poglobljati v njem smisel za naravne in nrvne dolžnosti in naloge žene, utirati mu pot do pravic, ki mu gredo po božji in natorni postavi. Prepričani smo, da je naše ženstvo v svoji večini dovolj nadarjeno in plemenito, da bo umelo in vedelo ceniti visoke cilje svojega glasila in mu bo z vso vnemo sledilo navzgor v kraljestvo resnice, dobrote in lepote. Ne poskušajte potegniti svojega glasila nizdol, ampak same se dvignite k njemu! Po trnjevem potu k zvezdam — k izobrazbi in spoznanju!

Sicer bomo pa po možnosti priobčevali tudi praktične stvari. Vendar naj se ženstvo v tem oziru opira v prvi vrsti na strokovna dela, ki jih že imamo in ki so kot knjiga priročnejša nego list: »Dobra kuharica«, »Gospodinjstvo«, »Živinoreja«, »Perutninar«, »Vrtnarstvo«, »Mlekarstvo«; mnogo strokovnih knjig je izdala tudi Mohorjeva družba; »Kmetovalca« in »Domoljuba« mora itak imeti vsaka dobra kmetska hiša.

Sedaj pa pride tisti ugovor: »Kdo bo pa toliko trošil za knjige in časopise! Da, v tem oziru smo Slovenci še zelo slepi. Večini se zdi denarja za knjigo ali časopis bolj škoda, nego če bi ga kar naravnost v vodo zagnal, da alkohola, tobaka in drugih takih »potrebni« stvari niti ne omenjamo. In vendar nimaš od nobene druge stvari na svetu toliko resničnega in trajnega dobička kakor od dobre knjige, in vendar ni izobrazba nikdar predrago plačana.

Tu naj navedemo večini za lep zgled prosto tovarniško delavko: Zasluži le toliko, da se pošteno preživi, premoženja nima nikakega, a za knjige in časopise izda vsako leto približno 200 K! Zato pa tudi nekaj razume in ko je dobila 1. številko »Slovenke«, ni začela v njej iskati kuhinjskih in podobnih receptov, ni tožila, da je »previsoka«, marveč je iz vsega početka umela njeno visoko poslanstvo in jo »s hvaležno ljubeznijo pritisnila na srce kot davno zaželjenega prijatelja«. Vsekakor je ta delavka izšla iz dr. Krekove šole in po dr. Krekovi stopinjah hočemo hoditi tudi mi!

Uredništvo.

Naš jug.

France Bevk.

O, oljke, ciprese in trte
in polja s prezlatimi klasi
in jutra s srebrnimi glasi,
prebele steze v dehteče vrte!

Še v rožah nevgasle so sanje
in v pesku nevmrle stopinje?
Še vedno se kapljice sinje
pršijo v naročje kotanje?

Prebele vasice so groblje,
razrušene stene drhtijo...
kot rože nam rane gorijo,
razjedajo globlje in globlje...

Zapiski.

»Slovenki«. Iz orlovskih krogov smo prejeli: »Slovenka«, pozdravljena! Orel in njegova »Mladost« te pozdravlja. Imamo pač veliko skupnega. Zato bo drug drugega podpiral, vspodbujal. Tudi tvoj cilj je: Zdrava duša v zdravem telesu. Istega imamo mi. Vendar si bila i ti potrebna, ker ti je odprta pot do ženskega srca vse bolj, nego moškemu! Odkrila nam boš svoje želje, svoje zahteve, svoje boli. Podpirali te bomo. Vemo, da si v božjih očeh enakovredna kakor moški. In vendar si dokaj različna od njega. Kje in kako hočeš udeležiti svojo enakovrednost in enakoveljavnost, to je tvoja stvar. Želje, ki jih imamo mi do tebe, ti bomo poročali. Danes le to: naša žena naj bo prvič verna, globoko verna, drugič v gospodinj-skih in materinskih dolžnostih temeljito izvedena. Sedanji čas zahteva celih žena. Ni-li tako, »Slovenka«? Bog te živi! — Ta pozdrav iz orlovskih vrst nas zelo veseli. Da se strinjamo v ciljih, svedoči vsebina našega lista. A Orli naj drže obljubo in nas podpirajo. Na zdar!

Vseslovenska ljudska stranka za žensko volilno pravico. Na zborovanju zaupnikov V. L. S., ki se je vršilo 21. novembra 1918 v Ljubljani, je bila sprejeta resolucija, ki zahteva volilno pravico tudi za ženske.

Izpopolnitev občinskih odborov z zastopniki delavstva. Narodna vlada SHS v Ljubljani je z naredbo od dne 15. januarja 1919 odredila, naj se v občinske odbore pokličejo zastopniki delavstva. Na Dunaju, v Celovcu in drugih nemških mestih so stranke poslale v občinske odbore tudi ženske, pri nas tega poguma še ni...

Treznost in nравnost. »Sveta Vojska«, društvo, ki vodi med Slovenci in Hrvati boj proti alkoholizmu, sirovosti in nenravnosti, je priredila 19. januarja l. 1919. v ljubljanskem

»Unionu« velik tabor, na katerem so bile zastopane vse stranke in vsi stanovi. Narodno vlado sta zastopala dr. Lovro Pogačnik in Anton Kristan; prvi je naglasil, da se bo v preosnovani vojski SHS gojila treznost in plemenita izobrazba, drugi je zagotovil vso pomoč v boju proti alkoholizmu. Knezoškof dr. A. B. Jeglič je v pozdravnem pismu zagotovil, da bo duhovščina delo »Svete Vojske« krepko podpirala. Zastopniki Orlov, Sokolov, zdravnikov, učiteljev in dijakov so podali podobne izjave. Predavali so: Svetnik J. Kalan o povzdigi srčne kulture med Slovenci; učiteljica M. Koželj o vzgoji mladine k treznosti; srbski poročnik Živančević o alkoholizmu in njegovih posledicah; reški kapucin p. Jeronim Tomac o protialkoholnem gibanju med Hrvati; podpredsednik Nar. vlade dr. Žerjav o zakonodaji in alkoholizmu i. dr. Zborovanje je zapustilo vtis, da smo Slovenci za nрavni preporod pripravljeni.

Za omejitvev pijačevanja je izdala Narodna vlada v Ljubljani dne 9. januarja 1919 zelo strogo naredbo, ki določa: Točenje in nаdrobna prodaja žganih opojnih pijač sta prepovedana. Po gostilnah in kavarnah se do enajstih dopoldne ne smejo točiti nobene alkoholne pijače (vino, pivo, sadni mоst). V Ljubljani smejo biti odprte gostilne do desetih, kavarne do enajstih zvečer, v drugih krajih gostilne do devetih, kavarne pa do desetih zvečer. Po teh urah ne sme biti nobenega gosta več v gostilni ali kavarni. (Kasneje je policijska oblast v Ljubljani policijsko uro še poostrila in smejo biti gostilne odprte samo do 8., kavarne pa do 9. ure zvečer.) Dve uri pred policijsko uro gostilničar ali kavarnar ni več dolžan da-

jati gostom alkoholnih pijač. Sploh gostilničar ali kavarnar ni dolžan enemu gostu dati več kakor pol litra vina ali en liter piva. Gostilničar gostu ne sme odrekati hrane radi tega, ker gost ne pije. Kolodvorski bufeti in restavracije v kolodvorskih poslopih smejo biti za potujoče občinstvo odprti vso noč, toda glede točenja alkoholnih pijač veljajo zanje iste določitve kakor za gostilne in kavarne sploh. Mladostne osebe, ki še niso dopolnile 17. leta svoje starosti, smejo hoditi v gostilne in kavarne le v spremstvu odraslih svojcev, varihov, rediteljev ali drugih nadzorovalnih oseb. Dovoljeno pa je mladoletnikom hoditi v gostilne in kavarne na potovanju v ta namen, da se nasitijo, in zahajati v stalno jedilnico, kjer redno obedujejo vsak dan. Javne veselice, plesi itd., uprizoritve vseh vrst (gledališke in kinematografske predstave, varieteti, glasbene zabave i. t. d.) se morajo končati najkasneje opolnoči. Ob tem času morajo biti dotični prostori že izpraznjeni. Vse ostale določbe § 2. te naredbe veljajo tudi za take prilike. Kazni za prestopke so zelo ostre in zadevajo tako gostilničarje kakor tudi goste.

Delokrog poverjeništvu za socialno skrb Narodne vlade v Ljubljani, ki je ženskim interesom najbližji, je naslednji: skrb za mladino; skrb za vojne poškodovance in zaostale rodovince; socialno zavarovanje; obrtno delovno pravo in varstvo delavcev; posredovanje dela, skrb za ljudi brez dela in varstvo izseljencev; stanovanjstvo; sodelovanje pri socialno-političnih stvareh občine in načelne narave, ki spadajo v področje drugih poverjeništev — vse to v zmislu dosedaj veljavnih zakonov in naredb. Mimo tega so imenovanemu poverjeništvu izročene nastopne stvari: sodelovanje pri ureditvi in nadziranju izvršitve zapornih kazni nad mladostniki; skrb za odpuščene kaznjence; ureditev ciganskega vprašanja; organizacija in pospeševanje zasebne dobrodelnosti in boj zoper beraštvo. Kolikor so te stvari še v rokah drugih uradov, se prevzemo dogovorno z vodji teh uradov.

Državno posredovalnico za delo in službe je ustanovila Narodna vlada v Ljubljani in s tem izvršila velevažno socialno delo, od katerega bo imelo največjo korist posebno žentstvo. Osrednji urad posredovalnice je v Ljubljani in že posluje, po drugih mestih Slovenije se ustanove krajevne podružnice. Na čelu državne posredovalnice za delo je osrednja komisija za organizacijo delavnega trga, ki je podrejena poverjeništvu za socialno skrbstvo v Ljubljani. — V

osrednji komisiji so zastopniki poverjeništev za socialno skrbstvo, za javna dela, za industrijo in trgovino, voditelj osrednjega urada državne posredovalnice, osem do dvanajst članov in njih namestniki, od katerih mora biti polovica delavcev in polovica delodajalcev. Člane komisije in njih namestnike imenuje poverjeništvu za socialno skrbstvo na predlog vseh delavskih strokovnih in delodajalskih organizacij, oziroma dokler teh ni, na predlog trgovskih in obrtnih zbornic; vladne zastopnike pa prizadeta poverjeništvu. Na čelu krajevnih podružnic državne posredovalnice je krajevna komisija, ki je sestavljena iz voditelja podružnice, iz dveh do štirih članov in njih namestnikov, od katerih mora biti polovica delavcev in polovica delodajalcev. Člane komisije imenuje poverjeništvu za socialno skrbstvo na predlog osrednje komisije. Osrednji urad državne posredovalnice ima v prvi vrsti nalogo, da izravnava delavni trg, to je, da obrača delavstvo iz krajev, kjer ni dela, v kraje, kjer nedostaja delavcev. Zaradi hitrega poslovanja se uredi v krajih, ki ne spadajo v okrožje kake krajevne podružnice državne posredovalnice, posredovanje za delo na ta način, da se uvedejo pri poštnih uradih dotičnih krajev potrebne tiskovine za delojemalce in delodajalce. Tiskovine, izpolnjene po strankah, mora odposlati poštni urad vsak dan s prvo pošto na osrednji urad državne posredovalnice. Vsi obrati, ki odpuste ali namerjajo odpustiti več kot pet delavcev naenkrat, so obvezani, da to takoj javijo pristojni krajevni podružnici, kjer pa te ni, osrednjemu uradu v Ljubljani. Uradništvo pri državni posredovalnici imenuje poverjeništvu za socialno skrbstvo na predlog osrednje komisije. Vse pošiljatve in vsi telegrami, ki se tičejo organizacije delavnega trga, so poštnine prosti; odpraviti se morajo s prvo pošto in takoj dostaviti. Pri vseh uradih državne posredovalnice je urediti uradno telefonsko zvezo.

Društveno in shodno pravo, Nar. vlada v Ljubljani je z naredbama od 25. novembra 1918 razveljavila avstrijska zakona o društvenem in shodnem pravu in izdala nove določbe, glasom katerih je ustanavljanje društev in prirejanje shodov prosto. S tem so odpravljene vse omejitve glede ženskega političnega delovanja, ki jih je vseboval stari avstrijski zakon.

Nedeljski in prazniški počitek v obrtnih obratih je upostavila Narodna vlada v Ljubljani z naredbo od 28. novembra 1918.

Osemurni delavnik, ki ga je delavstvo že toliko desetletij zamahtevalo, je uvedla

Narodna vlada v Ljubljani z naredbo od dne 30. decembra 1918 za vsa državna, občinska in zasebna podjetja tvorniškega značaja.

Ženskim pomožnim močem bivše avstro-ogrške vojske, ki so ostale ob razsulu brez službe in sredstev, je dovolila Narodna vlada v Ljubljani z naredbo od 30. novembra 1918 enomesečno plačo kot milostno podporo, ne da bi sprejela s tem nasproti dotičnim uslužbenkam kakršnekoli obveznosti, ki jih je imela do njih prejšnja vojaška uprava.

Kinematografe je podržavila Nar. vlada v Ljubljani; dohodki pojdejo v sklad za invazije. Glavno pa je, da bo mogoče iz kinematografov pomesti nesnažo, ki zastruplja ozračje, v katerem iščejo zabave najširši ljudski sloji.

Obči pokojninski zavod za nameščence je ustanovila Narodna vlada v Ljubljani za celo Slovenijo.

Pomanjkanje stanovanj. Vsled splošnega pomanjkanja stanovanj je Narodna vlada v Ljubljani z naredbo od dne 17. januarja 1919 odredila, da se popišejo vsi odvišni ali ne neobhodno potrebni prostori in stanovanja v zasebnih hišah in v slučaju potrebe zasežejo.

Podpora nezaposlencem. Narodna vlada v Ljubljani je 23. decembra 1918 izdala naredbo, glasom katere dobi vsaka oseba, bodisi moški ali ženska, ki je brez lastne krivde ostala brez dela in zaslužka, državno podporo. In sicer dobe mladostne osebe do 18. leta po 1 K 20 vin., ženske po 2 K in moški po 2 K 50 vin. na dan. Kdor hoče dobiti podporo, se mora zgledati pri županstvu, na magistratu ali pri javni posredovalnici svojega bivališča in predložiti izkaz o domovinstvu, potrdilo župnega urada o nepreskrbljenosti in potrdilo zadnjega delodajalca, da pri njem zanj ni dela; to poslednje pa le, ako je mogoče.

Čipkarske tečaje in njih učiteljstvo kakor tudi pletarske tečaje in njih učiteljstvo na slovenskem ozemlju (tudi na zasedenem) je narodna vlada prevzela v svojo oskrbo. Učiteljstvo je začasno uvrstila v štatus Ljubljanske državne obrtne šole, ki je obenem prevzela vrhovno vodstvo čipkarskih in pletarskih tečajev.

Protí spolnim boleznim. Ob razsulu bivše avstro-ogrške armade je pretiła velika nevarnost, da se spolna kuga, ta šiba celih rodov, ne raznese po mestih in vaseh. Zato je Nar. vlada SHS 13. novembra izdala strogo naredbo, da se morajo vsi vojaki zdravniško preiskati in oboleli oddati v bolnišnico. Konec naredbe se glasi: »Pomožne ženske moči, ki so bile zaposlene pri armadi, se morajo

dati istotako zdravniško preiskati, ker bi se sicer ne smele sprejeti v nobeno službo. Vsem tem vojaškim uradnicam in uslužbenkam se torej naroča, da se dajo pri svojem zdravniku-zaupniku preiskati; ta zdravnik naj jim obenem izda svoje izpričevalo.« — To je najžalostnejše poglavje te zločinske vojne.

Oskrbovalnica za matere in dojenčke se je otvorila v Ljubljani, Bethovnova ulica št. 15, III. nadstropje. Oskrbovalnica je brezplačna in odprta za stranke vsak dan od 2. do 3. ure.

Volilno pravico v občinske zastepe je priznala ženskam čehoslovaška narodna skupščina v novem občinskem volilnem redu, ki temelji na splošni volilni pravici s proporcem.

Ženska volilna pravica na Poljskem. Za volitve v ustanodajni zbor na Poljskem so dali ženskam aktivno volilno pravico, ne pa pasivne.

V ustavodajno skupščino na Nemškem je bilo izvoljenih 33 žensk, in sicer 15 socialnih demokratinj, 4 neodvisne socialistinje, 6 pristašinj katoliškega centra in 4 nemško-narodne ljudske stranke.

Kako lahko majhna ženska postane velika? Veliko čudnih stvari je pokazala vojska — vendar takih čudežev, da bi bila ljudi podaljšala, pa le ne dobimo. Marsikoga je prikrajšala za glavo, nožo itd. — raztegnila pa je le žepe vojnih dobaviteljev. In vendar nam je ravno vojni čas prinesel neko važno sredstvo, ki zlasti ženske povečuje. Katero neki? Poglejmo ves proces tega čudežnega »povečanja«. Navadno ženske obsojajo kot manj vredne od moških — te so bolj na nizkem — moški na visokem. Ne mislim ravno na telesno visokost, saj je znano, da rastejo, tudi med ženskami, »prekle« — in med moškimi lazijo »palčki« — mislim predvsem na dušno visokost — ali drugače povedano — na stopnjo srčne izobrazbe. Brez te srčne blagosti ostane največja žena — nizka — in obratno dvigne ta srčna blagost najnižjo žensko v višave. Žalibog, da so in da še marsikatero ženske povzdigujejo samo »visoke pete« in velike delajo le velikanska peresa oskubljenih letalcev. — Na drugi strani pa lahko rečemo: Hvala Bogu, da v marsikaterih, navidezno neznatnih, ponižnih telesih prebivajo velike duše. Poznajo se te velike duše zlasti po usmiljenju do revežev. Usmiljeno, dobrohotno srce dviga žensko in jo stori veliko. Zlasti dnevi, v katerih živimo, bi nam lahko pokazali veliko takih visokih src. Seveda ostane marsikaj dobrega skritega, vendar, če je taka dobrohotnost urejena, pokaže krasne rezultate. Torej bilo bi treba dobrodelnost organizirati. Kako? Pri nas se je poskus tako-le

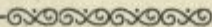
izpeljal — in hvala Bogu — posrečil. Če ni drugače mogoče, se v »Izobr. društvu« zasnije ženski odsek z določenim imenom: recimo Dobrodelni odsek. Vpišejo se članice, izvolijo zaupnice, določijo odbor in delokrog. Pa kakšen bodi ta delokrog? Lahko je zelo obširen: bolniki, reveži, zanemarjeni otroci, časniki itd. — vse to lahko spada v delokrog omenjenega odseka. Vendar bo za večji okoliš zadostoval omejen delokrog. Tedenske seje so nujna zahteva. Na njih naj se obravnava: stanje bolnikov, potreba postrežbe, določitev postrežnic, podpore revežev, nadzorstvo nad mladino, časopisjem itd. — Če ima odsek le količkaj zmožne moči, naj se potruzi, da bo pomagal sestavljati ljudem najrazličnejše prošnje, ki jih zahtevajo vlade kar na kupe. Sploh vse, kar koristi poštenju in sreči ljudstva; vse naj se podpira, za vse naj se agitira. — Ko bi se dekleta in sploh ženske zavzele nekoliko bolj za krščansko ljubezen do bližnjega, bi bilo manj groznic posledic poganske ljubezni, ki uničuje poštenost, in marsikatera navidezno majhna, bi postala lahko velika — ne sicer po telesu — to je postranska reč — pač pa po duši — in visokih duš v ponižnih telesih rabimo v prvi vrsti tudi v Jugoslaviji.

T. F.

Za ureditev poselskega vprašanja. Socialnodemokratska zastopnica v začasnem štajerskem deželnem zboru Marta Tausk je s svojimi poslanskimi tovariši vložila predlog, naj deželni svet predloži zakonski načrt za ureditev službenega razmerja hišnih pomočnic in pomočnikov na podlagi teh-le načel: Stari poselski red iz leta 1857. se razveljavi. Poslej je službeno razmerje poslov delovno razmerje, kakor velja za vse druge proste nastavljenice in delavce. Za pogoje službene pogodbe ni več merodajen »svoboden« dogovor, marveč se mora delojemalec zakonito zavarovati, in sicer predvsem s postavno omejitvijo vsakdanjega delavnega časa, z določitvijo najmanjšega prostega časa za lastne opravke in vsakoletnega dopusta. Vsak hišni nastavljenec mora imeti zdrav prostor, kjer spi in kjer more biti v prostem času nemoteno sam s seboj. Od časa do časa naj komisija, v kateri so enako zastopani službodajalci in službojemalci, na podlagi vsakokratnih draginskih razmer določi najnižje plače. Hrana mora biti zadostna in zdrava in jo morajo uslužbenci dobiti pred jedjo službodajalca ali pa med jedjo. Poselska

knjižica se odpravi. Spore, ki nastanejo iz službenega razmerja, rešuje obrtno sodišče, v katerem morajo biti enako zastopani službodajalci in službojemalci. Zasebno posredovanje služb se prepove; službe posreduje edinole javna izkazovalnica dela. — Vse te zahteve so popolnoma utemeljene in bodo nedvomno povsodi prodrle.

»Gospodinjstvo«. Navodilo za vsa v domačem gospodinjstvu važna opravila. Šolam in gospodinjam sestavila S. M. Purgaj, bivša voditeljica »Gospodinjske šole« v Ljubljani. Zdravstveni del spisal dr. Fr. Dolšak. Ta knjiga, ki nam je bila tako potrebna, kakor lačnemu kos kruha, je ravnoakar izšla v drugi, pomnoženi zdaji. Pouka željna dekle in žena najde v njej vsaj v glavnih potezah vse, kar mora gospodinja in mati znati in vedeti. Prvo poglavje govori o temeljnih lastnostih dobre gospodinje: vernosti, rednosti, snažnosti, varčnosti in delavnosti. Drugo poglavje podaje praktična, lahko umljiva navodila za krojenje in šivanje obleke in perila, za pletenje nogavic, pranje, škrobljenje in likanje perila, pranje belega, pisanega in volnenega blaga in čiščenje madežev iz obleke; krojenje pojasnuje veliko slik. Tu je posebno važen odstavek: »Kako naj se oblačimo?«, ki v besedi in sliki opozarja na škodljivost pretesne obleke. V tretjem poglavju najdemo navodila za snazhenje sob in sobne oprave, čiščenje raznih vrst tal, kuhinjske posode itd. Četrto poglavje obravnava razsvetljava, peto kurjavo in kurivo, šesto hrano — zelo temeljito in obširno, važen je zlasti tudi odstavek o konserveriranju živil —. Sedmo poglavje je posvečeno mlekarnstvu, osmo vrtnarstvu, deveto perutinarstvu, deseto domačemu knjigovodstvu, enajsto vzgoji v domači hiši. Drugi del knjige je posvečen zdravstvu, kjer se v besedi in sliki seznanimo z ustrojem človeškega telesa, z boleznimi in poškodbami, s postrežbo bolnikom ter prvo pomočjo v sili, z alkoholizmom in jetiko ter bojem proti njima in končno s skrbjo za dojenca. Na 296 straneh je obdelana v knjigi ogromna snov jedrnato, točno, zanesljivo. Kar knjiga uči in svetuje, je suho zlato. Zato cena 12 K nikakor ni previsoka; gospodinja, ki se bo ravnala po teh navodilih, bo prihranila vsako leto na stotine kron, v njeni hiši bo cvetela sreča, zdravje in blagostanje. Knjiga se naroča v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

→ Priporočamo sledeče knjige: ←

Gospodinjstvo. Nova izdaja. Navodila za vsa v domačem gospodinjstvu važna opravila. Šolam in-gospodinjam sestavila S. M. Lidvina Purgaj. Knjiga je tako izpopolnjena, da bo ustrezala v vseh gospodinjskih vprašanjih. Cena še ni znana, vsekakor pa jo naznanimo v prihodnji številki.

Pleiweis, Slovenska kuharica. Šesti natis izpopolnila in predelala S. M. Felicita Kalinšek, šolska sestra in učiteljica na „Gospodinjski šoli“. Velika izdaja s slikami stane vezana K 18.—. Ta izdaja „Slovenske kuharice“ prekaša po svoji obsežnosti in praktični razvrstitvi vsa podobna dela in vpoštevata najrazličnejše potrebe in razmere. ::

Dr. Dostojen, Pravila za oliko. Navedena knjiga nam daje navodila, kako nastopajmo, da izpolnimo pravila olike in dostojnosti, da se priljubimo ljudem. Tega, vse slučaje družabnega občevanja in vse sloje vpoštevajočega, zelo praktično sestavljenega navodila za lepo vedenje ne more pogrešati noben Slovenec. Knjiga stane broširana K 3.—.

Rüntzle, Zdravilna želišča. Narava sama nam nudi najboljša, najcenejša ter najpriprostejša sredstva, s katerimi si zdravje pridobimo ali okrepimo. Kot glasnik takih naravnih zdravil je navedena knjižica neprecenljive vrednosti. Stane broširana K 1.—. ::

Majdič, Nasveti za hišo in dom. V tej knjigi je zbranih polno praktičnih nasvetov, kako pametno gospodariti. Delo vsebuje nasvete o kmetijstvu, vinogradništvu, živinorejstvu, sadjarstvu in čebelarstvu. Obširno poglavje je namenjeno tudi domačemu zdravljenju. Knjiga velja broširana K 5.—, vezana K 7.—. ::

Trunk, Amerika in Amerikanci. Ta izborna knjiga nas seznani z našo mogočno zaščitnico Ameriko. Snov je izredno obširna in temeljito obdelana. Opisuje gospodarske, politične in kulturne razmere silne velevlasti. Avtor nam predstavi v obširni razpravi tudi njeno preteklost. — S številnimi ilustracijami opremljena knjiga stane lepo vezana K 16.—.

Knjige dobite v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Gospodarska zveza v Ljubljani

Dunajska cesta šte. 29

ima v zalogi in prodaja: kavino konservo, cikorijo, vložene kumarce, kumno, janež, poper, piment, cimet, lorber in druge dišave, vinski kis, Maggi, likerje, jedilno olje, paradiznike v dozah, lip-tavski sir, sardine, sardele, salaffix, testenine, kisló zelje, citronin prašek za čaj, pralni prašek, pralno in toaletno milo, lug, sodo, itd. itd.

Ljudska posojilnica v Ljubljani

v lastnem domu Miklošičeva cesta 6
obrestuje hranilne vloge po čistih

3 ¼ %

Ljudska posojilnica v Ljubljani je največja slovenska posojilnica in je imela koncem I. 1918. nad 43 milijonov kron vlog in nad 1 milijon 100.000 K rezervnih zakladov.

Ljudska posojilnica stoji pod neposrednim državnim nadzorstvom.